

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Korálky čtenářství – projekt podporující předčtenářskou gramotnost u
předškolních a mladších školních dětí

Reading Beads – a Project to Support Prereading Literacy of Preschool and
Early Primary School Children

Kristýna Skálová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Korálky čtenářství – projekt podporující předčtenářskou gramotnost u předškolních a mladších školních dětí*“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....

podpis

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Ondřejovi Hníkovi, Ph.D. za jeho vedení, vstřícný přístup a cenné rady a všem dětem, rodičům a pedagogům, kteří se zapojili do projektu „Korálky čtenářství.“

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá podporou předčtenářské gramotnosti. Popisuje současné projekty, které podporují čtenářskou a předčtenářskou gramotnost. Práce vyzdvihuje důležitost rodiny a mateřské školy při rozvoji předčtenářské gramotnosti a předkládá různé způsoby práce s literaturou a posluchačské preference dětí předškolního věku. V didaktické části je popsán projekt „Korálky čtenářství“, který podporuje předčtenářskou a čtenářskou gramotnost u předškolních a mladších školních dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Předškolní literární výchova, předčtenářská gramotnost, předškolní dítě, dítě mladšího školního věku, spolupráce školy a rodiny, projekt podporující čtenářství, práce s knihou.

ANNOTATION

The bachelor thesis is dedicated to promotion of pre-reading literacy. This thesis describes current projects focused on development of reading and pre-reading literacy. The thesis highlights the importance and impact of family and nursery school on development of pre-reading literacy and presents various ways of working with literature, as well as listeners' preferences of preschool children. The didactic part of this thesis refers to "Beads of reading" project, which supports both pre-school and young school-age children pre-reading and reading literacy.

KEYWORDS

Pre-school literary education, pre-reading literacy, preschool children, young school-age children, cooperation of school and family, project supporting reading, work with a book.

Obsah

6Úvod	7
7Teoretická část.....	8
7.1Vymezení čtenářské a předčtenářské gramotnosti	8
7.2Existující projekty zaměřené na čtenářství.....	8
7.2.1Celé Česko čte dětem.....	8
7.2.2Noc s Andersenem.....	10
7.2.3Rosteme s knihou.....	10
7.2.4Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka.....	12
7.2.5Čtení pomáhá.....	12
7.2.6Čte(Sy)Rád	12
7.2.7LiStOVáNí.....	13
7.3Povaha současného knižního trhu literatury pro předškolní děti.....	13
7.4Posluchačské preference předškolního dítěte.....	15
7.4.1Příběhy popisující důležitost domova.....	15
7.4.2Pohádky ukazující zlo.....	17
7.4.3Co z toho plyne pro dětského posluchače.....	17
7.5Spolupráce školy a rodiny při rozvoji budoucí předčtenářské gramotnosti.....	18
7.5.1Rodina a předčtenářská gramotnost.....	18
7.5.2Mateřská škola a předčtenářská gramotnost.....	19
7.5.3Spolupráce školy s rodinou	20
7.6Podoby předškolní literární výchovy.....	22
7.6.1Konkrétní podoby literární výchovy podle Ivy Tománkové:.....	23
7.7Čtení s porozuměním.....	25
8Didaktická část.....	27

8.1	Metodologie výzkumu.....	27
8.2	Popis projektu „Korálky čtenářství“.....	28
8.3	Charakteristika cílové skupiny.....	29
8.3.1	Mateřská škola	29
8.3.2	Dětské centrum	30
8.3.3	Základní škola.....	32
8.4	Průběh projektu.....	33
8.4.1	Knihy, které rodiče přidali.	33
8.4.2	Proces výběru knihy.....	34
8.4.3	Práce s knihou.....	37
8.5	Návaznost projektu	41
8.6	Metodologie empirického šetření.....	42
8.6.1	Zpracování strukturovaného rozhovoru.....	42
8.6.2	Zpracování výsledků.....	43
8.7	Shrnutí didaktické části.....	50
9	Závěr.....	51
10	Seznam příloh.....	56

6 Úvod

V průběhu praxe, kterou jsem absolvovala v prvním ročníku studia, jsem měla možnost nahlédnout do činnosti, při kterém byla dětem předčítaná pohádka. Příběh děti, podle jejich reakcí a nesoustředění se, nezaujal a při čtení a ani po přečtení s ním paní učitelka dále nepracovala. Mé zkušenosti z praxí, které jsem absolvovala na střední pedagogické škole, byly z hlediska předčtenářství obdobné. Proto jsem se zamyslela, jakým způsobem se může u dětí podporovat literatura a čtení už od předškolního věku. Vznikl projekt, který má za cíl podpořit předčtenářskou gramotnost u dětí, budovat kladný vztah ke knihám a touhu po předčítání i čtení. Projekt byl zrealizován ve čtyřech zařízeních pracujících s dětmi. Z těchto čtyř zařízení byla jedním základní škola a konkrétně třetí třída, ve které už jsou děti zdatnými čtenáři. Vzhledem k mému studijnímu oboru, Učitelství pro mateřskou školu, jsem toto a zařízení zmínila v mé práci jen okrajově a převážně se zabývala dětmi předškolními.

Cílem celé práce je podpořit rozvoj čtenářství prostřednictvím projektu „Korálky čtenářství.“ V první části bakalářské práce se budu zabývat vymezením pojmu předčtenářská gramotnost a současnými projekty podporujícími čtenářskou a předčtenářskou gramotnost, které jsou u nás zavedeny. Dále popíši současný knižní trh a množství knih, které dětskému čtenáři nabízí. Poté se budu zabývat vhodnými pohádkami pro děti, které jsou zároveň dětem velkým přínosem, co se týče mentálního rozvoje. Další kapitola bude o podpoře předčtenářské gramotnosti v rodině i v mateřské škole, o vzoru a o činnostech, které vedou ke správnému rozvoji předčtenářské gramotnosti. Na to navazuje spolupráce rodiny a mateřské školy a konkrétní možnosti spolupráce týkající se rozvoje předčtenářské gramotnosti. Na konci první části bakalářské práce popíšu podoby literární výchovy a čtení s porozuměním.

V druhé části práce se budu věnovat přímo projektu Korálky čtenářství, který ve školním roce 2015/2016 probíhal ve vybraných dětských zařízeních. Objasním cíle projektu, popíši jeho průběh a na konci porovnáím děti, které byly zařazeny v projektu s těmi, které do projektu zařazeny nebyly.

7 Teoretická část

7.1 Vymezení čtenářské a předčtenářské gramotnosti

Čtení řadíme mezi základní dovednosti, které dítě ve škole získává. A v dnešní době a kultuře, ve které žijeme, mezi nezbytné. Se čtením se setkáváme každý den. Samotné čtení ale není člověku potřebné, pokud textu nerozumí a nedokáže používat jeho obsah. K tomu potřebujeme rozvinout čtenářskou gramotnost. Definice čtenářské gramotnosti je mnoho. Pro tuto práci jsem zvolila definici podle mezinárodních výzkumů OECD PISA, které upozornily i na důležitost přemýšlet nad textem kromě toho textu porozumět. Definice zní takto: „*Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti.*“ (Procházková, 2006, clanky.rvp)

Mezinárodní výzkum PISA však ve své definici zohledňuje jen ty složky, které jdou u dětí testovat. Kromě porozumění, přemýšlení a používání textu patří do čtenářské gramotnosti i samotný vztah k textu a ke knize, tedy postoj, jaký čtenář ke čtení a používání textu má.

Definici předčtenářské gramotnosti se OECD PISA nezabývá, ale jde o to, co předchází schopnostem jedince porozumět, přemýšlet a používat psaný text k dosahování cílů a vlastnímu rozvoji. Období předčtenářské gramotnosti trvá do nástupu dítěte do školy, a tedy do šesti nebo sedmi let jeho věku. Předčtenářská gramotnost má v předškolním období nezastupitelnou roli při vytváření vztahu ke knihám a rozvíjení potřebných funkcí pro další vzdělávání na základní škole. V tomto období musí dítě rozvíjet svou řeč, paměť, myšlení, představivost, orientaci v prostoru i smyslové vnímání, aby bylo připraveno na následnou schopnost učit se číst a k tomu si budovat vztah ke knihám a potřebu číst.

7.2 Existující projekty zaměřené na čtenářství

7.2.1 Celé Česko čte dětem

Je nezisková organizace založená roku 2006 Evou Katrušákovou, provozující stejnojmennou kampaň „Celé Česko čte dětem.“ Jejím hlavním posláním je podporovat rodiče, aby dětem četli každý den 20 minut. Mimo podporu předčítání jde dále o stmelování a utvrzování vztahu mezi rodičem a dítětem, vytváření pevného pouta, společně strávené chvíle, uvádění dítěte do bezpečné a libé chvíle, rozvíjení dětské paměti, myšlení,

představivosti, řeči a dalších dovedností. Kampaň je zaměřená na rodiče s dětmi předškolního věku, až do doby, než se dítě stane samostatným čtenářem (přibližně do devíti let věku dítěte). Má podporu v mnoha slavných osobnostech, včetně nežijících, jako například ve Václavu Havlovi, který již nemůže kampaň podporovat, ale v začátcích kampaně nad ní měl záštitu, Zdeňku Svěrákovi, Jarku Nohavicovi, Michalovi Viewegovi, Alici Nellis, Jiřímu Lábusovi, Arnoštu Goldflamovi, kardinálu Dukovi a mnoha dalších osobnostech.

Mimo podpory předčítání nabízí na svých webových stránkách rady pro rodiče, čemu se vyvarovat a co podporovat při předčítání, recenze knih, průzkumy a další informace pro rodiče. Dětem vyhláší soutěže a nabízí audioknihy.

Nezisková organizace se postupně rozrůstá a nabízí další projekty jako je „Týden čtení dětem v ČR.“ Tento týden probíhá vždy od 1. do 7. června a je určen pro mateřské i základní školy, dětská centra, knihovny i veřejnost. Jde o svátek literatury, který je slavnostně zahájen i zakončen za účasti hostů, které neziskovou organizaci podporují. Tento slavnostní ceremoniál probíhá ve velkých městech, jako je Praha, Brno, Olomouc, Zlín a další.

Dalším projektem je „Čtení dětem v nemocnici.“ Dobrovolníci, zapojení do tohoto projektu navštěvují nemocniční oddělení s dětmi a předčítají jim pohádkové knihy, které si s sebou přinesou. Zpřijemňují tím nemocným dětem pobyt v nemocnici.

„Moje první kniha“ je projekt zaměřený na ty nejmenší děti, které mají při vítání občánků obdržet pohádkovou knihu a brožuru pro rodiče o důležitosti předčítání.

Posledním projektem je „Babička a dědeček do školky.“ V tomto projektu jde o propojení generací. Babička nebo dědeček přijdou do mateřské školy v dopoledních hodinách a přečtou dětem krátkou pohádku, o které si dále povídají. Potom děti dostanou krátký text, který si vlepí do sešitu. Tento text jim mají doma přečíst rodiče. Druhý den se senior vrátí do mateřské školy a povídá si s dětmi o textu, který jim měli přečíst rodiče. Zakončeno je to kresbou ilustrace k pohádce ze sešitu.

Nezisková organizace „Celé Česko čte dětem“ je velmi úspěšná a stále se rozrůstající organizace, která již získala několik cen. Jejich stejnojmenná kampaň se stala v České

republice známou a přinesla rodičům podporu v pravidelném předčítání dětem. Upozorňuje na důležitost předčítání a na rozvoj emocionálního zdraví.

7.2.2 Noc s Andersenem

První Noc s Andersenem proběhla v roce 2000 v knihovně Uherského Hradiště. Důvodem bylo ukázat dětem čtecí vzor. Díky internetu se o této první noci dozvěděla široká veřejnost a vzbudila velkou poptávku. O rok později se do „Noci s Andersenem“ zapojily i další knihovny po České republice a už v roce 2003 se „Noc s Andersenem“ stala mezinárodní a mimo knihoven se do ní zapojily i školy. Kromě České republiky „Noc s Andersenem“ proběhla na Slovensku, v Polsku, v USA, na Aljašce, ve Švédsku, Švýcarsku i Maďarsku. Tato noc probíhá vždy 2. dubna na Mezinárodní den dětské knihy a také na den narození slavného dánského pohádkáře Hanse Christiana Andersena. Podle toho dostala noc svůj název.

„Noc s Andersenem“ přinesla povědomí o důležitosti čtenářského vzoru. Dětem dává noc plnou předčítání a ukazuje jim, že večer se dá trávit i s knihou.

7.2.3 Rosteme s knihou

Kampaň „Rosteme s knihou“ vznikla v roce 2005 díky Svazu českých knihkupců a nakladatelů a jejich společnosti Svět knihy, s.r.o.. Tato kampaň má vést děti a mládež ke čtenářské gramotnosti, pomocí několika činností, jako je pořádání besed, soutěží, výstav, provozování webových stránek a další. Cílem je podpořit četbu na našem území, zlepšovat vztah k literatuře a prohlubovat literární vzdělání.

Kampaň „Rosteme s knihou“ je zapojená do mezinárodní neziskové organizace EU READ, která sdružuje evropské kampaně a organizace zabývající se podporou čtenářství. Členové této organizace si předávají své zkušenosti a nápady a vymýšlejí nové strategie na podporu čtenářství.

Mezi projekty, které kampaň „Rosteme s knihou“ vede, patří projekt „Čtenář na jevišti.“ Poprvé byl zrealizován v roce 2013. Jde o čtení ukázky z knihy a dramatizaci, ze které pořídí videozáznam a odešlou ho organizátorům projektu. Pět finalistů tohoto projektu vystoupí se svými inscenacemi v divadle Minor. Projekt má formou scénického čtení podpořit a motivovat děti k četbě. Díky tomu se děti lépe vžijí do textu a více ho poznají.

Tohoto projektu se mohou zúčastnit různé skupiny dětí. Podmínkou je umět číst a nepřesáhnout věk patnáct let.

Projekt „Spisovatelé do škol“ vznikl v roce 2008. Cílem je pozvat k dětem do školy spisovatele a ilustrátory, kteří si s dětmi povídají o své knize, o tom, jak kniha vzniká, a vedou autorské čtení. V tomto projektu jsou zapojeni spisovatelé Ivona Březinová, Miloš Kratochvíl, Radek Malý, Jana Šrámková a další. Později byl tento projekt doplněn ještě o „Poezii do škol.“ Tento doplňující projekt probíhá obdobně.

V roce 2014 vznikl další projekt s názvem „Čtení k demokratickému myšlení.“ Tento projekt má za svůj cíl přivést čtenáře k celosvětovým tématům a přemýšlet o textech, které se tématu týkají. Dále zapojit své kritické myšlení a umět vynést argumenty. Tedy dále pracovat s textem. Projekt je určen pro středoškolské studenty.

Mimo projekty pořádá kampaň „Rosteme s knihou“ i literární a čtenářské soutěže. Takových soutěží už proběhlo několik. Aktuálním tématem je „Jak vyrůstám s knihou.“ Děti mají napsat krátký článek na toto téma a zaslat ho organizátorům, kteří vyberou ze tří věkových skupin vítěze. Soutěží se ve věkových skupinách: děti na prvním stupni základní školy, děti na druhém stupni základní školy a děti na střední škole. Nejlepších deset dětí z každé věkové skupiny obdrží ocenění, které se předává na festivalu „Svět knihy Praha 2017.“

„Souboj čtenářů“ je soutěž ve znalosti knih pro žáky šestých tříd základních škol a gymnázií. Poprvé byla tato soutěž uskutečněna v roce 2010. Soutěž není určena pro jednotlivce, ale pro celé třídy. Organizátoři vypíší pět knižních titulů a každý žák ze třídy má za úkol z pěti knih jednu přečíst a v průběhu čtení si dělat poznámky. Tyto poznámky může dále používat u dalšího kola soutěže. Soutěž pokračuje online rozhovorem, u kterého je přítomná celá třída a odpovídá na 25 otázek, týkajících se pěti knižních titulů. Ze všech tříd zapojených do soutěže se vybere pět nejlepších, které postupují do dalšího kola. Každá třída pak vybere deset žáků, které se druhého kola soutěže zúčastní. Těmto žákům je opět pokládáno 25 otázek týkajících se vybraných knih a z jejich odpovědí se zvolí třída, která se stane absolutním vítězem soutěže.

Další aktivitou je provozování webových stránek určených přímo dětem. Tuto webovou stránku najdeme pod www.rostik.cz. Webem provází kluk Rostík, který dětem nabízí knižní typy, hry a soutěže.

7.2.4 Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka

Projekt, zaměřený na budování čtenářské gramotnosti v prvních třídách, který provozuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP). Žáci prvních tříd jsou přihlašováni do místních knihoven, ve kterých probíhají od prosince do května programy pro prvňáčky, například společné čtení, besedy s autory a ilustrátory, výstavy apod. Součástí projektu je také obdarování nejaktivnějších dětí knihou, která není dostupná ve veřejných knihkupectvích. Cílem je ocenit děti prvních tříd v jejich učení se písmen a navyknout je na navštěvování knihovny.

7.2.5 Čtení pomáhá

Projekt podporující čtenářství u dětí od první třídy do ukončení středoškolského vzdělání. Smyslem projektu je díky čtení pomáhat charitám finančním obnosem. Každý kdo se chce zapojit do projektu, se musí přihlásit na webových stránkách www.ctenipomaha.cz, vyplnit do jaké skupiny patří. Skupiny jsou tři, první pro děti na prvním stupni, další pro děti na druhém stupni a poslední pro děti na střední škole. Dále si vybrat jednu z nabízených knih, kterých je v každé skupině minimálně 120 a knihu přečíst. Po přečtení knihy čtenář vyplní krátký test, týkající se přečtené knihy a v případě, že je test celý správně, obdrží kredit 50 korun českých. Tento kredit dále udělí jedné z nabízených charitativních akcí. Charitativních akcí, které projekt „Čtení pomáhá“ nabízí, je na výběr vždy aspoň osm. Během roku se jich vystřídá až sto. Knihy, které jsou dětem k dispozici, vybírá odborná porota v čele se Zdeňkem Svěrákem.

7.2.6 Čte(Sy)Rád

Neboli ČTENářům SYmpatický RÁDce je stále aktualizovaná databáze knih. Nápad uskutečnit takový projekt vznikl v roce 2008 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v hlavách studentů a za podpory ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a grantu z Ministerstva kultury, projekt uskutečnili. Jak už bylo řečeno, jde o databázi knih, která je vedena v elektronické podobě na webových stránkách projektu.

Studenti, kteří projekt zakládali, řešili otázku, proč si nečteme rádi? A snažili se sestavit databázi knih tak, aby si v ní každý mohl najít knihu, která ho bude bavit. Tato databáze nabízí čtenářům pět kategorií, ze kterých se vybírají knihy: Nejčtivější napříč žánry, Statistický TOP, Literární ceny, Nová krev a Znamé osobnosti doporučují. Tyto kategorie mají pod sebou ještě další rozdělení tak, aby si každý čtenář našel to, co je pro něj vhodné. Kromě databáze knih nabízí i kvízy, karty s tématy knih a čtenářské balíčky, ve kterých je seznam několika knih, zaměřených na určitou událost nebo například období jako jsou knihy na prázdniny, na den Svatého Valentýna a podobně. V této databázi jsou knihy pro všechny věkové kategorie.

7.2.7 LiStOVáNí

Je projekt, který podporuje čtenářství formou scénického čtení, které probíhá v divadlech, knihovnách a školách pod vedením herců. Ti pomocí rekvizit, kostýmů a hudby interpretují vybraná knižní díla obecně. Herci zapojení do projektu mají nastudované scénické čtení pro děti, mládež i dospělé diváky a jezdí se svými představeními po České republice i Slovensku. Snaží se svůj repertoár stále rozšiřovat o nové žánry a využívat jak českých, tak i zahraničních autorů. Tento projekt vznikl v roce 2004, jako nápad, jak přiblížit dětem i dospělým knihy a četbu. Projekt vymysleli studenti herectví Lukáš Hejlík, Věra Hollá a Pavel Oubram. Projekt získal záštitu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a díky jeho přínosu propagace čtenářství cenu Nadace český literární fond.

7.3 Povaha současného knižního trhu literatury pro předškolní děti

Knižní trh zaznamenal velký rozvoj zejména po roce 1989, kdy se začala publikovat literatura jak do té doby zakázaných autorů, tak i zahraničních a díky svobodě slova se autorům otevřelo mnoho nových témat a námětů ke zpracování. Mimo to se otevřela cesta podnikatelům, kteří mohli zakládat soukromé nakladatelské firmy a vydávat knihy. I to přispělo k nárůstu knih na tehdejšímu trhu. Avšak tento nárůst množství vydávaných knih vedl k poklesu kvality knižních titulů. Začaly se objevovat napodobeniny klasických pohádek, zpracovávaly se televizní seriály do knižní podoby a podobně.

Podle Bc. Dominiky Marcelové nárůst počtu vydané literatury od roku 1989 do roku 2012 stále stoupal. V roce 1989 se v České republice vydalo celkem 3 767 knih a do roku 2012 počet vydaných knih stoupl o 13 480 knih a celkem jich tedy v roce 2012 vyšlo 17 247. Z toho bylo 1 698 knih určených pro děti a mládež. V roce 1989 se počet vydaných knih určených pro děti a mládež nevyšplhal ani ke třem stům knih. (Marcelová, 2014, s. 67) V roce 2015 se tato čísla ještě zvýšila a vyšlo 18 282 knih a z toho 1 955 knih pro děti a mládež. (Císař, svetknihy.cz)

Mezi nejprodávanější knihy pro děti a mládež se v roce 2004 až do roku 2009 řadily pravidelně knihy popisující příběh Harryho Pottera autorky J. K. Rowlingové, Letopisy Narnie C. S. Lewise a čtyři knihy o dračím jezdcí od Christophera Paolini. V následujících letech nesly prvenství nejprodávanějších knihy Deník malého poseroutky autora J. Kinney, kterých vyšlo deset dílů. To jsou však knihy pro starší děti. Mezi oblíbené a také velmi prodávané knihy pro předškolní a mladší školní děti patří kniha Děti z Bullerbynu od Astrid Lingrenové a Malý princ Antoina de Saint-Exupéry. Těchto šest knih můžeme řadit mezi nejoblíbenější přeložené knihy v České republice. (Marcelová, 2014, s. 68)

Mimo přeložených knih můžeme zaznamenat i mnoho oblíbených a vysoce prodávaných knih pro děti a mládež českých autorů. Mezi ně rozhodně patří knihy o Krtečkovi. Kniha Krtek a jaro od Zdeňka Milera a Hany Doskočilové se stala dokonce nejprodávanější knihou v ČR v roce 2006. V roce 2007 se pozice nejprodávanější knihy ujala kniha Michala Viewegha Krátké pohádky pro unavené rodiče. Dále se knihou, českého autora určenou pro děti a mládež, která nesla prvenství, co se týče prodaných kusů, stala publikace Zdeňka Svěráka Kuky se vrací. Velmi úspěšnou a taktéž nejprodávanější knihou, v tomto případě v roce 2011, se stala kniha Lichožrouti napsaná Pavlem Šrutem. Tato kniha také nese cenu Magnesia Litera. Dalším v České republice oblíbeným autorem píšícím knihy pro děti a mládež je Jiří Žáček. (Marcelová, 2014, s. 68)

Podle množství knih, které jsou dostupné na našem trhu, vidíme, že rodiče s dětmi mají k dispozici obrovské množství knih. Vyskytuje se u nás jak domácí tak překladová literatura a není jednoduché se v tolika knihách orientovat. Kvůli tak velkému množství knih, které každým rokem nabývá je nelehké i pro knihovníky „být v obraze,“ znát všechny knihy a umět je doporučit čtenáři. Kvůli množství knih a nelehké orientaci mezi

nimi vzniklo několik projektů a soutěží zabývajících se právě doporučováním nebo hodnocením knih. Jedním z projektů je „Čte(Sy)Rád,“ který je popsán v kapitole „Existující projekty zaměřené na čtenářství.“ Na webových stránkách projektu „Celé Česko čte dětem“ je stránka zaměřená na recenze převážně nových knih. Projekt „Rosteme s knihou“ má také na svých webových stránkách stranu věnovanou recenzím nových knih a knižních tipů. A na stránkách projektu „Čtení pomáhá“ jsou vypsané knižní tituly, které prošli odbornou porotou a jsou tedy dětem doporučeny k přečtení.

Soutěží, která se zabývá propagací kvalitní literatury je „Magnesia Litera,“ která každý rok vyhlašuje vítěze v několika kategoriích. Jednou z nich je i kategorie kniha pro děti. Nakladatelství Albatros pořádá soutěž „O nejlepší původní českou prózu“ a na webových stránkách soutěže udržují rubriku o recenzích knih pro děti a mládež. Svaz českých knihkupců a nakladatelů nabízí na svých webových stránkách výběr nejlepších knih pro děti a mládež a pořádá soutěž Cena Česká kniha. Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu (IBBY Czech republic) pořádá soutěž „Zlatá stuha,“ kterou každý rok oceňuje knihy pro děti a mládež a kromě spisovatelů oceňují i ilustrátory a překladatele.

Mezi projekty, doporučující a hodnotící knihy můžeme řadit i projekt „Korálky čtenářství,“ který je popsán v kapitole „Popis projektu.“ Díky němu mohli rodiče ve vybraných zařízeních vidět oblíbené knihy vrstevníků jejich dětí a vybrat si pro své dítě knihu, která je doporučena jiným rodičem či dítětem.

7.4 Posluchačské preference předškolního dítěte

7.4.1 Příběhy popisující důležitost domova

Příběhy, které mají děti v oblíbě, jsou příběhy popisující domov, rodinu a jejich jistoty. Na začátku předškolního věku nastává u dětí nárůst schopnosti zapamatovat si mluvené slovo a schopnosti soustředit se, díky tomu dítě projevuje svou paměť tím, že chce stále dokola vyprávět stejné příběhy, které už dobře zná. Pokud slyší část příběhu jinak, hned se vzpouzí a opravuje, jak to má být správně (Havlinová, 1987). Tyto příběhy jsou pro dítě důležité, neboť popisují to, co dítě v tuto dobu nejvíce potřebuje a tím je *„ubezpečení, že má ochranu mámy, táty, celé rodiny a jistotu domova, do kterého se zároveň samo začíná*

stále více aktivně začleňovat.“ (Havlíková, 1987, s. 75) Příběhy, které v sobě nesou tuto jistotu domova, ukazují dítěti, že každý má místo, kam se může vrátit, kde ho mají rádi a kde se mu nic nestane. Tam kde je domov, má dítě i mámu a tátu, popřípadě sourozence a další členy, kteří společně tvoří rodinu. Je to místo, poskytující dítěti bezpečné a milující prostředí, pro zdravý růst jeho osobnosti.

Potřeba domova se vyskytuje především v příbězích o zvířátkách. V těchto příbězích jsou zobrazena zvířátka s lidskými vlastnostmi, které ukazují podstatné věci lidského života. *„Nejběžnější je předloha, ve které je hlavní hrdinou něčí mládě nebo mlád'ata... Takové mládě není žádný velký hrdina. Je slabé, hloupoučké, nemotorné. Navíc bývá neposlušné... Tak se mu daří vyvádět nejrůznější taškařice, před jejichž případnými neblahými následky jej vždy zachrání starostliví rodiče nebo starší sourozenci, kteří se objeví v pravý čas. Rodiče se chvíli zlobí, ale jsou rádi, že se nic horšího nestalo. Odvedou si mále zlobidlo domů. To si v bezpečí domova olizuje utržené rány a slibuje hory doly, protože už je mu dobře... Odvážené výpravy si může dovolit právě proto, že se má kam vrátit, na koho spoolehnot, s kým počítat.“ (Havlíková, 1987, s. 77) Obdobou těchto příběhů jsou příběhy takové, „kde je hlavním hrdinou naopak nějaký starý dobrák od kosti... Lepí se mu smůla na paty, jde z jednoho neštěstí do druhého... Protože je starý, nemá ten domov, který mají mlád'ata, ale zato je jeho domovem celý les, celá vesnice, všechna zvířátka, která na své pouti potká. Všechna ho mají ráda pro svou dobrou povahu a dobré skutky. Proto, když mu hrozí nebezpečí, tak ho neopustí a pomohou mu.“ (Havlíková, 1987, s. 77)*

Dalšími a pro dětského posluchače náročnějšími příběhy, jsou příběhy, ve kterých lidští hrdinové vystřídají ty zvířecí. Jedná se například o pohádku Hloupý Honza, Červená Karkulka, Jeníček a Mařenka, Popelka atd. Tyto pohádky přijímají další motiv, kterým je ztráta domova a nalezení nového. Popelka žije se svou nevlastní matkou, které jí jen zadává práci, a ukazuje, jak by domov vypadat neměl, ale díky Popelčině milé povaze najde lásku a domov u prince (Havlíková, 1987). Jeníčka s Mařenkou vyžene macecha z domu, děti si hledají nový domov a naneštěstí přijdou k Ježibabě. Díky jejich šikovnosti se dostanou od zlé Ježibaby pryč a vrátí se domů ke svému milujícímu otci. Hloupý Honza opouští domov, aby se něčemu naučil, ale rád se do něho po výpravě do světa zase vrátí, neboť tam na něj čekají rodiče. A červená Karkulka opustí domov, aby odnesla babičce

narozeninové přání, a když se v pohádce nevrátí přímo do svého domu, najde lásku a útočiště v chaloupce své babičky.

Také díky těmto pohádkám se v dítěti probouzí pocit: „*Mně by také nedali a ani já bych je nikdy neopustilo.*“ (Havlíková, 1987, s. 79)

7.4.2 Pohádky ukazující zlo

Záporná postava se vyskytuje téměř v každé pohádce. Je správné, že se dítě se zlem setkává jen v pohádce a ve fiktivním světě, ale musíme brát ohled na fakt, že dítě předškolního věku nerozlišuje reálný svět od toho fiktivního a při předčítání pohádky musíme brát ohled na stav dítěte a v případě, že se dítě bojí, pohádku nečíst. Zlo se vyskytuje i v pohádkách popisovaných v kapitole „Příběhy, popisující důležitost domova.“ Například zlá Ježibaba, která chtěla sníst Jeníčka v pohádce O Jeníčkovi a Mařence, známé také pod názvem O Perníkové chaloupce, může v dětské mysli vyvolat strach, který si ponese po řadu let. Proto je při výběru pohádky potřeba dbát na individualitu dítěte a přizpůsobit mu výběr pohádky tak, aby to pro dítě byla zábava a nevyvolávalo to u něj obavy.

Z druhé strany je dobré, že se dítě poučuje o zlu z bezpečí domova. A cestou k tomu je právě pohádka, která v sobě kromě zla nese i kladné hrdiny, kteří si se zlem umí poradit, všechno napraví a ukazují dítěti, že dobro a spravedlnost vítězí. Dítě dostává díky tomu možnost poznat, že na světě sice existuje i zlo, ale nakonec stejně zvítězí dobro. Jde tedy o „*poučení o zlu, ale beze strachu, a o dobru bez nadsázky.*“ (Havlíková, 1987, s. 88)

7.4.3 Co z toho plyne pro dětského posluchače

Z této kapitoly můžeme sledovat, že není důležité hrnout na děti každý den nové příběhy a předkládat jim je bez předchozího prostudování a rozmyšlení. Vhodnějším způsobem je s dětmi příběhy opakovat, dát jim možnost ztotožnit se s postavou a prožít příběh. Nechat dítě aby pochopilo vše, co se v pohádce stane a aby mělo možnost si příběh zapamatovat a později opravovat dospělé, kteří řeknou něco jinak, než má v pohádce být. Je důležité dbát na individualitu každého dítěte a volit pohádky podle toho, na jaké vývojové úrovni dítě je a jakou pohádku tedy dokáže pochopit a vzít si z ní ponaučení a vyvarovat se, popřípadě zmírnit, záporné části pohádky, kterých by se bálo.

K pochopení pohádky je zapotřebí, aby dětská mysl uměla převést slyšené slovo do představy. Například slyší li dítě slovo „kočička“ je potřeba, aby si představilo kočku, její velikost a znaky, které jí činní být kočkou. To je předpoklad k fantazijním představám. Díky tomu dítě pochopí, že obr je velký a silný a člověk je proti němu malý a slabší aniž by to bylo v pohádce přímo řečeno (Havlíková, 1987).

Mezi dětmi oblíbené pohádky samozřejmě nepatří jen ty lidové, které byly zmíněny v kapitole „Příběhy, popisující důležitost domova.“ Knižní trh nám nabízí i řadu umělých pohádek, které popisují téma rodiny a domova a jsou dětmi oblíbené. Z těch známých mezi ně patří pohádky O Krtkovi od Zdeňka Milera. Například v pohádce „Krtek ve městě“ můžeme vidět stejný model rodiny a domova, jako v těch lidových. Z lesa, ve kterém Krtek s kamarády žije, se stane město a Krtek ztrácí svůj domov. Lidé poskytnou Krtkovi náhradní domov v bytě, tam se mu však nelíbí a tak se se svými kamarády vydá do lesa, kde budou všichni společně a šťastně bydlet. V pohádkách O pejskovi a kočičce od Josefa Čapka je jasně ukázaný domov, ve kterém pesek s kočičkou dělají rodinu a i když něco popletou, vždy si vědí rady, jak to napravit. Nebo v knize Dášenska, čili život štěněte od Karla Čapka, kde je zlobivá malá Dášenska, která provádí všelijaké lumpárny a i přesto ji mají doma všichni rádi. Takový, dětmi oblíbený model, bychom našli i v moderních pohádkách, ale vždy je důležité si nejprve pohádku prostudovat, vcítit se do dítěte, zhodnotit, jestli je úměrná vývojovému stavu dítěte a až poté mu ji předložit.

7.5 Spolupráce školy a rodiny při rozvoji budoucí předčtenářské gramotnosti

7.5.1 Rodina a předčtenářská gramotnost

Vtáh ke knize a ke čtení se vytváří od prvních momentů setkání se s knihou. Zpravidla je to již v kojeneckém věku s šitou knihou nebo leporelem. Nejdůležitější roli mají při vytváření tohoto vztahu rodiče, kteří se dítěti věnují, a nabízí mu mimo knih i mluvené slovo, tím vedou děti k harmonickému rozvoji a začínají ho pomalu připravovat na v tuto dobu ještě vzdálené čtení. *„Věk do šesti let je rozhodující pro to, jak se bude dítě dál vyvíjet, jaké bude mít pracovní návyky, jaký bude mít vztah ke čtení, k celoživotnímu vzdělávání,*

k ostatním lidem, jak bude úspěšné v dospělosti, a v tomto období by v žádném případě neměla chybět kniha, která by se měla stát důležitou součástí života jedince.“ (Tomášková, 2015, s. 13) Abychom mohly dítě rozvíjet, musíme mu zajistit potřebu lásky, bezpečí, pohody a podpory. Rodiče si musí uvědomit, že jsou pro dítě vzorem a dítě je chce a bude napodobovat, avšak jak v dobrých, tak i ve špatných věcech.

Pro správný rozvoj dítěte a jeho předčtenářské gramotnosti by rodina měla plnit pár „rituálů.“ Každý den, by si měla udělat čas na knihu a předčítání. Pravidelně hrát stolní hry, které rozvíjí slovní zásobu, řeč, paměť, myšlení, orientaci v prostoru, pravolevou orientaci, sluchovou a zrakovou analýzu a syntézu, jemnou motoriku, učí dítě dodržovat pravidla, být trpělivé, umět se vyrovnat s výhrou i prohrou. Stolní hry se často podceňují, ale pro rozvoj nejen předčtenářské gramotnosti jsou dítěti velmi přínosné. Dále by si rodiče měli s dětmi každý den povídat, co se během dne naučily, co zažily atd. Také je dobré pravidelně navštěvovat kulturní události, muzea a knihovny. Dítě díky tomu poznává svět a kulturu, ve které žije, poznává osobnosti, které mu jsou vzorem a návštěvou knihoven nebo divadelních představení si upevňuje svůj vztah ke knize a příběhu (Tomášková, 2015).

7.5.2 Mateřská škola a předčtenářská gramotnost

Po nástupu dítěte do mateřské školy dostávají rodiče ve výchově k předčtenářské gramotnosti oporu, kterou poskytuje mateřská škola. Ta ovšem nepřebírá zodpovědnost, ale jen doplňuje výchovu a dovednosti, které si dítě přineslo z rodiny. Mateřská škola mimo jiné rozvíjí u dětí ty dovednosti, které jsou potřebné k zvládnutí pozdějšího naučení se čtení a porozumění textu. Některým rodičům to může připadat jako nepodstatné dovednosti, které s předčtenářskou gramotností nemají nic společného a jsou přesvědčení, že ke zvládnutí čtení je potřeba jen umět písmena. To ale není pravda a do dovedností, které vedou k zdárnému naučení se číst a porozumět textu patří *„rozvoj smyslů, zraková a sluchová analýza a syntéza, orientace v prostoru a čase, pravolevá orientace, hrubá a jemná motorika, řeč, komunikační schopnosti, kresba, myšlení, představivost i fantazie.“ (Tomášková, 2015, s. 18)*

Podle Ivy Tománkové je cílem předškolního vzdělávání rozvinout předpoklady pro čtení. Mezi tyto předpoklady patří *„vytvoření citové vazby mezi dítětem a učitelkou. Rozvoj emoční inteligence a emočních vztahů u dětí. Pochopení principů čtení (např. že čteme*

zleva doprava). Pochopení, že číst se naučí každý, i člověk, který je zdravotně postižený.“(Tomášková, 2015, s. 26) Také dát podněty rodičům, jak mohou s dítětem pracovat a navázat na práci z mateřské školy nebo rodiče uvědomit o souvislostech aktivit, které u dětí rozvíjíme v předškolním věku a pozdějšími výsledky ve škole (Tomášková, 2015).

„Dítě dobře připravené po stránce zrakové, sluchové, s dobrou smyslovou pamětí, s dobrou slovní zásobou a s dobrou vnitřní motivací vklouzne do čtení přirozenou cestou, ani neví jak.“(Tomášková, 2015, s.27)

7.5.3 Spolupráce školy s rodinou

V první řadě je důležité, aby si rodiče uvědomili, že zodpovědnost za primární vzdělávání nesou oni a mateřská škola jim slouží jako „pravá ruka.“ Pomáhá jim a jejich dítěti k správnému rozvoji a poskytuje odbornou pomoc v oblastech, se kterými nejsou rodiče obeznámeni. Jako například v případě rozvoje předčtenářské gramotnosti srozumět rodiče s tím, které dovednosti podporují předčtenářskou gramotnost a jsou nezbytné ke zdárnému zvládnutí naučení se čtení. Je důležité, aby rodiče a učitelé byly partnery a spolupracovali spolu. *„Učitel by měl rodiče pravidelně a pravdivě seznamovat o pokrocích jejich dítěte... Rodiče by se měli zajímat, jaké činnosti v mateřské škole probíhají... Mateřská škola by se měla snažit zapojit rodiče do své činnosti formou různých projektů.“ (Tomášková, 2015, s. 28)*

Iva Tomášková navrhuje jako vhodnou spolupráci rodičů se školou společné plnění ranních úkolů zadávaných předškolním dětem. Rodiče mají svým dětem s úkolem pomáhat a díky tomu poznat činnosti, které děti v mateřské škole dělají a úroveň na které je jejich dítě (Tomášková, 2015).

Kromě ranního plnění úkolu by se rodiče měly zajímat o činnosti, probíhající v mateřské škole nebo si udělat čas na prohlédnutí dětských prací. Učitelky by zase měly informovat rodiče o pokrocích, jaké jejich dítě dělá, jakým způsobem zvládá určité činnosti a dovednosti, co je potřeba dále procvičovat a na co se zaměřit v domácím vzdělávání.

„Rodiče také musí pochopit, že všechny činnosti dětí ve školce mají svůj význam. Názor širší veřejnosti, že si děti ve školce jenom hrají je zcela neopodstatněný, protože učitelky

všechny činnosti pečlivě plánují, aby se každé dítě harmonicky rozvíjelo podle svých potřeb, aby bylo připraveno zvládat úkoly další etapy svého života.“ (Tomášková, 2015, s. 28)

Forem spolupráce s rodiči je několik. Řadíme do nich třídní schůzky, které se konají převážně na začátku školního roku a plní funkci seznámení se s chodem a řádem mateřské školy a s učitelkami, které budou působit při výchově a vzdělávání dětí. Besídky jsou rodiči oblíbené akce. Děti během besídky ukazují, co se v mateřské škole naučily a rodiče mají možnost sledovat pokroky, které jejich dítě dělá. Další v dnešní době oblíbenou akcí jsou výtvarné nebo pracovní dílny pro rodiče s dětmi. Paní učitelky přichystají výtvarnou činnost, kterou rodiče s dětmi společně vytváří a poté si ji odnesou domů. Dny otevřených dveří se konají jak pro nové zájemce, kteří chtějí umístit své dítě do mateřské školy, tak pro rodiče dětí, které už navštěvují mateřskou školu. Rodiče mají možnost vidět chod mateřské školy, formy práce, kterými se děti vzdělávají, poznat styl výchovného působení učitelek na děti, zjistit, jak si děti vedou v kolektivu vrstevníků a mnoho dalších poznatků. Brigády na školních zahradách nepatří mezi akce, které by pořádala každá mateřská škola, ale začínají se rozmáhat. Je to akce, na které se s pomocí rodičů opravuje a očišťuje školní zahrada po zimě.

Spolupráce, která by vedla k zlepšování předčtenářské gramotnosti u jednotlivých dětí, by mohla vypadat následovně: rodiče, by se měli zajímat o knihy a příběhy, které se čtou v mateřské škole. Učitelky by měly podávat rodičům informace o aktivitách a dovednostech, které dítěti jdou, které umí a které je třeba doma procvičovat. V mateřských školách by mělo probíhat společné čtení rodičů, dětí a učitelů. V průběhu takové akce by učitelka předčítala pohádku, a děti se svými rodiči poslouchali. Rodiče by ukazovali dětem vzor v postavení se ke knize a k literárnímu příběhu. Úzký tělesný kontakt mezi rodičem a dítětem by dítěti dával pocit bezpečí a libé chvíle, které by se dítěti spojily i s poslechem pohádky. Učitelka by se doptávala dětí na části z příběhu a rodiče by viděli, jakým způsobem se pracuje s knihou, a že nejde jen o přečtení pohádky, ale i o fantazijní představy, pochopení příběhu, zapamatování si ho, dovednosti určit důležité momenty příběhu a mohly by doma postupovat stejným způsobem. Druhou formou spolupráce by bylo vhodné navštívit společně s dětmi i rodiči divadelní představení, galerii nebo

například výstavu. Paní učitelka by určila místo srazu, akci, na kterou se společně půjde a trasu. Společně by jeli na „výlet za kulturou.“ Děti by díky rodičům měly individuální přístup a dostaly vysvětlení na všechny zvědavé otázky týkající se výletu. Paní učitelka by přichystala úkol, který by mělo dítě s rodičem splnit. A kromě dovedností, které by dítěti výlet přinesl, by prožilo milé chvíle s rodičem i kamarády a zjišťovalo by, že návštěva kulturní akce je příjemná věc.

V projektu „Korálky čtenářství“ je spolupráce rodiny se školou zajištěna trojím způsobem. První způsob je závislý na impulzu od rodičů a na knihách, které rodiče čtou dětem. Tyto knihy po přečtení napíší do projektu a ohodnotí je. Paní učitelka každý měsíc projde knihy, které do projektu přibyly, a vybírá jednu, která se zakoupí do třídy a bude se předčítat dětem. Na podkladě hodnocení a poznámek, které jsou napsané ke knihám, udělá užší výběr knih, které by byly vhodné zakoupit do mateřské školy a pracovat s nimi. Z užšího výběru k té jedné nejlepší, která se zakoupí, pomáhají vybrat rodiče. V této chvíli navazuje druhá část spolupráce s rodiči, která je vedena učitelkou. Učitelka vede rozhovory s rodiči, kteří knihu do projektu přidali a vyptává se jich na otázky ke knize, k jejímu obsahu, kladným či záporným stránkám a k věcem, které jí pomohou určit tu nejvhodnější knihu do třídy. Třetí spolupráce s rodiči je opět nepřímá a vychází od učitelky. Paní učitelka napíše pro rodiče krátkou zprávu o tom, jaká kniha je do třídy zakoupena. Kromě této zprávy píše paní učitelka společně s dětmi do projektu knihy, které přečetly v mateřské škole a přidává úkoly nebo ukázky práce, které s danou knihou dělaly. Rodiče tak mají zpětnou vazbu a mimo jiné vidí, že se paní učitelka věnuje knihám, které přidaly do projektu a děti se díky nim učí novým dovednostem. Dalším navázáním na takto probíhající spolupráci by bylo vhodné zařadit společné čtení rodičů, dětí a učitelů, které je popsáno o odstavce výše.

7.6 Podoby předškolní literární výchovy

Literární výchova je zajišťována jak v mateřské škole, tak v rodině a u její výuky je důležité zajistit čtenářsky podnětné prostředí pro dítě. Takové prostředí nevzniká jen dětskou knihovnou, ale i předčítáním, rodičovským vzorem, vyprávěním si, návštěva kulturních akcí, knihoven, knihkupectví atd. Literární výchova dětí v předškolním věku má

jeden nemalý úkol a tím je učit děti ovládat mateřský jazyk a umět ho používat ke komunikování, k myšlení a k dalšímu vzdělávání.

Literární výchova se dělí na dva směry. Prvním je „Výchova literaturou.“ V tomto směru jde o práci s knihou, s obsahem knihy, s přečteným textem. Dítě získává nové poznatky ze slyšeného, osvojuje si nová slova, stavbu vět, poslouchá mluvní vzor spisovatele. V knihách nachází hrdiny, kteří mu jsou vzorem. Utvrzuje se v poznání co je zlo a co dobro. Formuje se estetická stránka dítěte. Příběh dává dítěti podněty ke hře a další dovednosti, které dítě může díky knize získat. Druhým směrem je „Výchova k literatuře.“ V tomto směru jde o „*cílevědomé formování vztahu dítěte ke knize, k literatuře vůbec a tím i k celoživotnímu vzdělávání. Vede k celkové kultivaci dítěte prostřednictvím hodnotných kulturních zážitků spojených se slovesným uměním a knihou.*“ (Strnadová, 1989, s. 14) K tomu využíváme všech dostupných forem, jak již byly zmiňovány jako např. ukazování čtenářského vzoru, návštěva knihoven, divadel, ale i propojení s jinými výchovami. V případě dramatické výchovy můžeme dětem nabídnout dramatizaci příběhu. Výtvarně zpracovat svou knihu nebo zakreslit děj knihy. Zhudebnit říkadlo. Možností, jak podporovat výchovu k literatuře i výchovu literaturou je mnoho, jen je třeba vymýšlet různé programy a situace, ve kterých se dítě nesetkává jen s přečtením knihy bez dalšího cíle, ale s rozvíjením příběhu, komunikací i využitím příběhu v praxi atd.

7.6.1 Konkrétní podoby literární výchovy podle Ivy Tománkové:

- Rozhodně nemůžeme vynechat předčítání dětem. Nejde však jen o předčítání před spaním, protože děti mohou usnout dříve, než příběh skončí a kvůli tomu neznají závěr příběhu, nemají možnost vysvětlení slov nebo částí příběhu, kterým nerozumí. Pokud usnou v době, kdy se v příběhu dějí zlé věci a například Ježibaba zavře děti, může dítě příběh příště odmítat z důvodu nelibého pocitu a stavět si blok k příběhu a v tom horším případě i k předčítání. Je tedy vhodné, předčítat dětem i ve vhodných chvílích a činnostech, při kterých dávají děti pozor, a nestane se, že by některé z nich neslyšelo konec příběhu z důvodu usnutí. Takové předčítání je dítěti prospěšné z několika důvodů. Vede děti ke kladnému vztahu ke čtení a knize, ukazuje dítěti význam čtení, dává dětem nové poznatky, rozvíjí jejich představivost a fantazii, také rozvíjí dětskou paměť, dětské myšlení a řeč, zvětšuje slovní zásobu,

ukazuje správnost skladby vět a skloňování slov. Předčítání děti také učí pozornosti a soustředění a nabízí dítěti životní zkušenosti, se kterými se ještě nesetkalo.

- Umožnit dětem přístup k dětské knihovně, ze které si mohou kdykoliv půjčit knihu. V takové knihovně by měly být zastoupeny knihy všech žánrů. Jak pohádky, tak encyklopedie či dětské časopisy, leforela, knihy o zvířátkách, o přírodě, komiksy atd. Také tím děti můžeme učit zacházet s knihou a pravidlům jak se ke knize chováme.
- Navštěvovat s dětmi budovy, kde se knihy půjčují i ty kde se knihy kupují. Učit se vybírat si knihu podle obrázků, které se dítěti líbí a které nelíbí, poznat podle ilustrací o čem kniha bude, uvědomit si, že něco stojí a není zadarmo. Že v knihovně si knihy půjčují a musí se vrátit. Je vhodné půjčovat si dětské knihy, které si děti vyberou a pracovat s nimi. Povídat si nad obrázky, číst příběhy, hodnotit knihy, domýšlet příběhy jak to asi vypadá v takové chaloupce? Co asi hrdina musel umět, aby vylezl na strom?
- Také seznámit děti s pojmem autor a ilustrátor a vysvětlit kdo to je, co na knize udělal, v čem je důležitý a dále s lidmi, kteří se podílejí na výrobě knihy. Co znamená vazba či přebal. Vhodné je zařazení výroby knihy s dětmi.
- Další možností literární výchovy je společné čtení rodičů, dětí a učitelů v mateřské škole, které je popsáno v kapitole „Spolupráce školy s rodinou.“
- Podporovat děti ve vymýšlení vlastních pohádkových příběhů popřípadě obměny známých pohádek. Je možné zařadit hru, při které se vymýšlí pohádka společně tak, že každý přidá jednu větu. Tato činnost je ale velmi náročná je možné jí zařadit až u dětí, které ovládají řeč, paměť a myšlení na takové úrovni, aby byly schopné pamatovat si to, co řekly předtím a doplnit pohádku o smysluplnou část.
- U dětí oblíbená forma podpory literární výchovy je dramatizace. Snad každý v mateřské škole hrál pohádku „Boudo budko.“ Dramatizací je také možné ukázat rodičům, co se děti naučily.
- Návštěva divadla a hra na divadlo s dětmi je také jednou z oblíbených a dětem přínosných činností. Při návštěvě divadla je vhodné dětem předem přiblížit příběh,

o kterém představení bude. Seznámit je s pravidly chování v divadle. Po skončení představení si s dětmi o pohádce povídat, nechat je převyprávět děj, zjistit co se jim na pohádce líbilo, jestli se něčeho nebáli, v mateřské škole na představení navázat například výtvarnou činností nebo již zmíněnou hrou na divadlo, při které si děti zopakují, jak to v divadle vypadá, že je tam hlediště a jeviště, kde jsou herci a kde diváci, co divák udělá, aby se do divadla dostal. Dále si zopakují pohádku, kterou v divadle viděli nebo si vymyslí svou, kterou předvedou ostatním dětem. Nesmíme zapomínat na různorodost divadelních představení a nabídku dětem z jejich výběru. Je rozdíl jestli představení hrají herci nebo loutky, maňásci, popřípadě herci s maňásky a je dobré, aby děti měly možnost poznat i zařadit do své hry různé varianty.

- Propojení literární výchovy s hudební výchovou je dětem blízké a využívá se už u nejmenších dětí. Mluvím o zpěvu lidových i umělých písní.
- Audiovizuální pohádky a pohádky z audionahrávek by měly být využívány minimálně a vždy pod dohledem dospělé osoby, která dítěti odpoví na zvědavé otázky a vysvětlí pasáže a slova, kterým dítě nerozumělo.

(Tomášková, 2015)

7.7 Čtení s porozuměním

Porozumění je v Pedagogickém slovníku popsáno jako „*schopnost jedince 1. pochopit význam obsahu sdělení, ať už je prezentováno ve slovní, obrazové, nebo symbolické podobě, 2. zpracovat jej do podoby, která je pro něj smysluplná, nebo je mu výslovně zadána, 3. využít zpracovaný obsah.*“ (Průcha, 2003, s. 169) Čtení s porozuměním můžeme chápat jako schopnost pochopit obsah čteného či předčítaného textu, umět jej převést do podoby, která je pro jedince srozumitelná a umět dále pracovat a používat zpracovaný obsah. Schopnost textu porozumět je závislá na několika aspektech: na přiměřenosti textu věku dítěte, na bohatosti slovní zásoby dítěte, na stávajících zkušenostech dítěte, na vědomostech dítěte, obecně na celkové vyspělosti dítěte.

Ke schopnosti čtení s porozuměním bychom měli děti vést od prvního setkání s předčítáním. Už u poslechu krátké říkanky z leporela, můžeme s dětmi rozebrat, o čem

říkanka je, co se v ní stalo nebo kdo v ní vystupuje. Učit děti pochopit důležité, najít v textu hlavní myšlenku, či umět odpovědět na otázky je velmi důležité již v předškolním věku. Předškolní výchova v mateřské škole neučí děti znalostem, ale naopak dovednostem, postojům či hodnotám a porozumění čtenému textu by se rozhodně nemělo zanedbávat. Ve chvíli kdy dítě nastoupí do první třídy základní školy a učí se číst, samotné čtení ho vyčerpává natolik, že už není schopné porozumět čtenému textu a v době, kdy se dítě stává zdatným čtenářem, přibližně ve třetí třídě základní školy, je velmi pozdě na to začínat učit děti čtenému porozumět. To je jen jeden z více důvodů, proč učit děti porozumět textu od útlého věku.

Nejčastějším způsobem, kterým je dítě učeno porozumět textu, je jeho opakování. Opakovaným předčítáním stejného příběhu má dítě možnost slyšet části, které mu prve nebyly jasné nebo porozumět slovům, které při prvním čtení neznalo. Na přečtený text navazuje doptávání a zrekapitulování textu, vyřčení důležitých částí příběhu. Při zrekapitulování textu můžeme pozorovat, jestli je dítě schopno vyhledat z textu důležité části a klíčové momenty nebo jestli se zaměřuje na nepodstatné detaily. Doptáváním může dítě navést na správnou cestu ke zrekapitulování hlavních částí příběhu. U dětí předškolního věku je velmi vhodné číst po kratších úsecích, optat se jestli všemu v daném úseku rozuměly, upozornit je na důležitou část úseku a pokládat dětem otázky typu „Proč?“, které se týkají jak přečteného úseku, tak návaznosti přečteného úseku na předchozí text. Učitel však musí dávat pozor, aby dětské odpovědi nebyly jen reprodukcí přečteného textu, ale aby děti textu opravdu rozuměly a mohly využívat získané zkušenosti ve svém životě.

8 Didaktická část

8.1 Metodologie výzkumu

V dnešní době patří mezi jedno z velkých témat výchovy a vzdělávání i téma čtenářské gramotnosti. Na našem území je několik zaběhlých projektů, které čtenářskou gramotnost podporují. Jsou to například celostátní projekty „Celé Česko čte dětem,“ „Rosteme s knihou,“ „Čtení pomáhá,“ „Čte(Sy)Rád,“ „LiStOVáNí,“ „Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka“ nebo dnes již mezinárodní projekt „Noc s Andersenem.“ Už menší množství z nich podporuje i předčtenářskou gramotnost. Proto jsem se rozhodla, rozjet projekt, který předštenářskou gramotnost podporuje. Protože je projekt určen převážně pro předškolní děti, bylo nutné, zapojit do něj i rodiče, neboť právě ti jsou v tomto období dětem největším a hlavním vzorem, a utváření kladného vztahu dítěte ke knize je prostřednictvím rodičů pro děti nejpřirozenější cestou. Ale nechtěla jsem v tom nechat rodiče samotné a kromě nich, jsem zapojila i dětská zařízení, která poskytovala dětem další vzor v postavení ke knihám a rodičům zpětnou vazbu a fakt, že v tom nejsou sami. Samozřejmě nesmím zapomenout na děti, které jsou nezbytnou součástí projektu. Právě ony měly nejdůležitější roli a to vstřebávat nenásilný tlak okolí k základům předčtenářské gramotnosti a utvářet si svůj vztah ke knihám.

Je mi jasné, že během jednoho školního roku nevytvořím v dětech celoživotní vztah ke knize, ale záměrem je dát tomuto vztahu pozitivní základy, které se budou v průběhu let dále rozvíjet. Avšak narazila jsem na jeden fakt a to takový, že nevím, jaký vztah ke knihám mají rodiče dětí. Nemohu počítat s tím, že všichni rodiče budou dětem číst a tak vytvářet kladný vztah ke knize, proto jsem si jako cíl projektu určila: podpořit rozvoj čtenářství prostřednictvím projektu Korálky čtenářství u předškolních a mladších školních dětí.

Kromě hlavního cíle jsem dále uvažovala nad dílčími cíli. Vzhledem k zaměření projektu „Korálky čtenářství“ mezi dílčími cíli nemůže chybět:

- podpořit předčítání dětem v rodině i předškolním zařízení, včetně probuzení touhy po předčítání.

- Vytvářet pozitivní postoj ke knize jako k artefaktu i jako k uměleckému literárnímu obsahu
- Podporovat rozvoj slovní zásoby, představivost, poslech s porozuměním.
- Podpora spolupráce a kolektivního stmelování

Výzkumné otázky:

- Vede to, co s dětmi dělám u dětí ke vzrůstající touze po předčítání?
- Vytvářel se během projektu „Korálky čtenářství“ u dětí pozitivní vztah a postoj ke knize?
- Jak projekt „Korálky čtenářství“ přispěl u dětí k schopnostem naslouchat s porozuměním?

8.2 Popis projektu „Korálky čtenářství“

Projekt je rozdělen na měsíce školního roku (září – červen). Každý měsíc má vyhrazený svůj prostor, ve kterém je natažený provázek, přezdívaný „Nitka čtenářství.“ Na provázek rodiče pomocí prádelních kolíků věšeli korálky. Korálek je kolečko barevného papíru. Na kolečko rodiče napsali název a autora přečtené dětské knihy, ohodnotili knihu hvězdičkami a napsali jméno svého dítěte. Takto vyplněné kolečko pověsili na provázek k danému měsíci. Pro větší přehlednost byla kolečka rozdělena barevně a každý měsíc měl přiřazenou svou barvu koleček (viz příloha 3). Hodnocení bylo znázorňováno nalepovacími hvězdičkami. Nejméně bylo 0 hvězdiček a nejvíce 3, avšak objevovaly se i 4 nebo 5 hvězdiček. V případě potřeby se k hvězdičkám připoisovalo i krátké písemné hodnocení proč se kniha líbila či nelíbila. Všechny potřebné věci k založení nového korálku, jako kolečko, kolík na prádlo, nalepovací hvězdičky a fix, byly v obálce připevněné přímo na desce projektu. Na konci každého měsíce probíhalo takzvané zavírání Nitky. To spočívalo ve vybírání knihy, která se zakoupí do zařízení, ve kterém projekt probíhal. U vybírání knihy se přihlíželo na hodnocení, které knihám dávali rodiče. Dalším kritériem, při vybírání knihy, byly rozhovory s rodiči a dětmi, které probíhaly v případě, že se objevilo více knih s nejvyšším hodnocením. Rozhovory se vedly jen s těmi, kteří přidali

korálek s nejvyšším hodnocením. U rozhovoru s dítětem byl cíl zjistit, zda mu byla kniha opravdu předčítána, co se mu na ní líbilo nebo co si z ní pamatuje a jestli by ji chtělo slyšet znovu. U rodičů se zjišťovalo, proč by mohli knihu doporučit, jak byla kniha u dítěte oblíbená, proč si ji k předčítání vybrali a jestli má nějaké rezervy. Když byla kniha vybraná, zakoupila se a na danou Nitku čtenářství se pověsila krátká zpráva pro rodiče, ve které byly seřazeny knihy za uplynulý měsíc podle hodnocení, dále informace o tom, která kniha se zakupuje do zařízení, ve kterém projekt probíhal, poděkování těm, kteří se ten daný měsíc zapojili do projektu a oficiální uzavření Nitky za uplynulý měsíc a otevření nové na následující měsíc.

Další část projektu má název „Dopoledne s knihou“ a probíhá přímo ve třídě se všemi dětmi a to každý měsíc v době, kdy je zakoupena nová kniha. Tato část projektu je založena na povídání si o nové knize, kde mělo prostor k povídání dítě, které knihu do projektu přidalo, popřípadě ty děti, které knihu znaly. Šlo o rozhovor, ve kterém dítě doporučilo knihu ostatním a motivovalo je ke zvědavosti a potřebě znát a slyšet pohádky z knihy. Následovalo prohlížení ilustrací a zakončením tohoto dopoledne bylo přečtení první pohádky z knihy. Další pohádky se četly dětem v době odpoledního odpočinku nebo na žádost dětí. Toto dopoledne se také povídá o již zakoupených a přečtených knihách, připomínají se příběhy z knih nebo se vybírá ta nejoblíbenější.

Jakmile se s dětmi v určitém zařízení přečetla pohádková kniha, napsal se Korálek čtenářství a společně s dětmi se umístil na Nitku čtenářství, aby i rodiče viděli, že se zakoupené i jiné knihy ve třídě čtou.

8.3 Charakteristika cílové skupiny

Projekt Korálky čtenářství, probíhal ve školním roce 2015/2016, ve třech dětských zařízeních. V Mateřské škole, v dětském centru a v přípravné třídě základní školy.

8.3.1 Mateřská škola

Mateřská škola sídlí v jedné z městských částí na Praze 16. Původní budova mateřské školy byla součástí Základní školy, ale s postupným přibýváním dětí nechala městská část postavit samostatnou budovu mateřské školy, která byla otevřena v září roku 2006.

Mateřská škola má velmi netradiční vzhled, neboť její půdorys je do tvaru motýla. Díky tomu je i prostor tříd velmi neobvyklý. Kromě tvaru třídy, který obkresluje křídlo motýla, se uprostřed nachází místnost, která slouží jako sklad lůžkovin, to ovšem ubírá dětem prostor ke hře. Každá třída má svou umývárnu, šatnu a terasu, ze které se dá sejít na školní hřiště. Mateřská škola má pro děti k dispozici hřiště dvě. Jedno, to původní, je pokryto gumovými kostkami, které zabraňují poranění v případě pádu. Druhé hřiště bylo přistaveno z důvodu navyšování stavu dětí a malým původním venkovním prostorům, nepřizpůsobeným tolika dětem. Nové hřiště může mateřská škola využívat jen dopoledne, odpoledne se otevírá pro veřejnost. Toto hřiště je travnaté a obsahuje dřevěné herní prvky a krom nich, je zde prostor pro školní akce, jako například loučení se s předškoláky nebo školní divadla.

Školní vzdělávací program nese název „Letem světem“ a klade důraz na jedinečnost a individualitu každého dítěte a jeho právo být sám sebou. Proto učitelky ve třídách vytváří partnerské prostředí, aby poskytly dětem možnost se projevit, spolurozhodnout, souhlasit nebo oponovat bez strachu z následků jejich jednání. Učitelky podporují osamostatňování dítěte, touhu po poznávání a socializaci dítěte mezi ostatní. Integrované bloky na sebe navazují a jsou sestaveny tak, aby svou pestrostí rozvíjely dítě v nejrůznějších oblastech a poskytovaly mu různorodou nabídku činností.

Mateřskou školu navštěvuje celkem 125 dětí, rozdělených podle věku do pěti tříd po 25. dětech. Třída V byla ve školním roce 2015/2016 sestavena z 25. dětí ve věku 3-4 let. Pět z těchto dětí navštěvovalo mateřskou školu již druhým rokem. Ostatní byly přijaty na zmíněný školní rok nově. Ve skupině je 10 chlapců a 15 dívek. V této třídě probíhal projekt „Korálky čtenářství“ a strukturovaný rozhovor se šesti dětmi.

Ve třídě K a ve třídě M probíhal pouze strukturovaný rozhovor. Z každé třídy se šesti dětmi.

8.3.2 Dětské centrum

Provozovna dětského centra je umístěna mezi sídlištěm a starou zástavbou v Praze 12. V jeho okolí se nachází tři státní mateřské školy. Bylo založeno v roce 2011 v době, kdy byla kapacita místních mateřských škol nedostačující, ale v říjnu roku 2016, se pro nedostatek dětí, zavřelo. Centrum se nachází v malém rodinném domě se zahradou,

zrekonstruovaným pro účely dětského centra. K domu dětského centra také patřil kozi chlívěk, ve kterém byly tři králíci, o něž se děti staraly. První tři roky provozu dětského centra, se krom králíků, staraly ještě o kozu a ovci, které byly později odvezeny na farmu.

Dětské centrum bylo soukromé centrum provozující školku nespádající pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Do školky se mohly přihlásit děti od 18. měsíců do 7 let. Centrum provozovalo pouze jednu třídu školky s věkově heterogenní skupinou dětí. V jeden den mohlo být v centru až 16 dětí na dvě vychovatelky. Jedna vychovatelka mohla vést maximálně 8 dětí, při vyšším počtu dětí nebo v případě přítomnosti dětí nově docházejících, méně než dvouletých a v době oběda byly v centru přítomny vychovatelky dvě. Dětem byly nabízeny dva typy docházky. První, takzvaná „školková docházka,“ byla určena dětem, které navštěvovaly školku pravidelně minimálně 3 dny v týdnu na dopoledne i odpoledne nebo na 4 dny v týdnu na dopoledne. Tyto děti měly přednost před těmi, které navštěvovaly školku na takzvanou „dílničkovou docházku.“ Tato docházka spočívala v zakoupení permanentky s deseti vstupy buďto dopolední a odpolední docházky nebo jen dopolední docházky a děti navštěvovaly školku nepravidelně v době, kdy v ní bylo méně než 16 školkových dětí.

Tím, že školka nebyla zapsána pod Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, neřídila se Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání. Ke každému dni v týdnu byla přiřazena jedna výchova, kromě úterý, které bylo bráno jako lesní MŠ, ale spíše než lesní mateřská škola to byl výletový den. Pondělí bylo vyhrazené pro tělesnou výchovu, středa pro hudební výchovu, čtvrtek pro výtvarnou výchovu a pátek pro dramatickou výchovu. Školka si vytvářela své týdenní bloky, které byly zaměřené na aktuální témata. Každý blok měl název, cíl, činnosti a hry, které budou dětem nabízeny.

Na konci školního roku 2015/2016 chodilo do školky na školkovou docházku 9 dětí a dílničkovou docházku mělo zakoupeno 25 dětí. Nejstarším dítětem byl šestiletý chlapec a čtyřletá dívka, kteří docházeli do školky pravidelně. Nejvíce dětí bylo ve věku dvou až tří let, a jen pár jich bylo mladších dvou let. Kolektiv byl velmi proměnný a díky přítomnosti dětí, které byly čerstvě dvouleté i mladší, velmi náročný. A tak nebylo výjimkou, že do školky docházela na pomoc i třetí síla. Během týdne se ve školce vyměnily čtyři učitelky a jedna ředitelka.

Kromě „Školky“ provozovalo dětské centrum ještě kroužky pro děti, ve školním roce 2015/2016 to byla angličtina a plavání, narozeninové oslavy a letní a víkendové tábory. Děti, které navštěvovaly tyto akce, nebyly zařazeny do projektu „Korálky čtenářství.“

8.3.3 Základní škola

Základní škola je státní základní škola. Kromě základní školy je ve stejné budově i gymnázium. V okolí školky můžeme najít ještě další dvě základní školky. Základní škola provozuje 21 tříd, z toho je 6 na druhém stupni, 14 na prvním stupni a 1 třída je přípravná třída. Kromě klasických tříd základní škola provozuje i třídy sportovní a jednu třídu s alternativním programem Montessori pedagogiky. Ta se však od školního roku 2017/2018 osamostatní, a bude dále fungovat jako soukromá škola s programem Montessori pedagogiky.

Projekt „Korálky čtenářství“ probíhal ve školním roce 2015/2016 v přípravné třídě základní školy. Toto školské zařízení jsem si vybrala z důvodu, že se řídí podle Rámcového programu pro předškolní vzdělávání, přestože probíhá na půdě základní školy. Také toto zařízení navštěvují děti s nějakým znevýhodněním, krom jiných například jazykovou bariérou, poruchou řeči nebo se sníženou schopností soustředit se. Právě těmto dětem bude projekt přínosný v jejich postupném vyrovnávání znevýhodnění.

Když jsem šla za paní učitelkou s prosbou o umístění projektu do její třídy, bez zaváhání souhlasila a podotkla, že velmi bojuje s tím, aby rodiče dětem četli, a ráda vyzkouší něco nového, čím předčítání a zájem dětí o knihy podpořit. Zároveň žádala o malou změnu v projektu. V její třídě je pravidlo, že každý měsíc má rodič dítěti přečíst aspoň jednu knihu. A tak pro větší přehlednost nebyl projekt rozdělen na měsíce. Místo toho mělo každé dítě svou Nitku se jménem, na kterou přidávalo knihy, které mu rodiče přečetli. Na konci školního roku měl mít každý na Nitce minimálně deset korálků. Druhá změna byla v nakupování knih. Knihy se do třídy nekupovaly, ale děti nosily ty své z domova, které jim byly po obědě předčítány a kvůli množství knih nebyly předčítány celé, ale jen ukázky. Poté si je děti odnesly domů. Třetí a poslední změna byla v umístění projektu, Zatímco v mateřské škole i dětském centru byl projekt v šatně, zde byla deska projektu umístěna přímo ve třídě v okně, okolo kterého chodí rodiče. Deska byla popsána oboustranně, aby bylo vidět zevnitř třídy i zvenku, jaké korálky jsou přidávány.

S paní učitelkou se mi po umístění projektu bohužel nepodařilo znovu spojit a získat informace o probíhajícím projektu „Korálky čtenářství.“

8.4 Průběh projektu

8.4.1 Knihy, které rodiče přidali.

Během celého školního roku 2015/2016 rodiče přidávali na nitky projektu „Korálky čtenářství“ knihy, které přečetli se svými dětmi. Bylo zajímavé sledovat, jaké knihy si rodiče s dětmi vybírají a čtou. Mezi všemi knihami, které jsem z „Korálek čtenářství“ získala, mají své místo lidové pohádky, které jsou popsány v mnoha knihách a sbírkách pohádek. Z těch umělých se nejčastěji objevovala kniha O pejskovi a kočičce od Josefa Čapka, Pohádkový dědeček Eduarda Petišky s ilustracemi Zdeňka Milera a Honzíkova cesta od Bohumila Říhy ilustrovaná Helenou Zmatlíkovou. Nezastupitelné místo mají také knihy, které jsou i v podobě Večerníčků a to zejména těchto osm publikací Káťa a Škubánek manželů Lamkových, Kryšáci Jiřího Žáčka, Bob a Bobek na cestách od Vladimíra Jiránka a Pavla Šruta, Kosí bratři Ludvíka Středy, Človíčková dobrodružství od Pavla Teisingera, Rumcajsova loupežnická knížka, kterou napsal Václav Čtvrtek, Říkání o víle Amálce také od Václava Čvrtka a kniha Chaloupka na vršku od Šárky Váchové. Výskyt velkého množství těchto knih přikládám, kromě kvalitního literárního obsahu i faktu, že jeden nejmenovaný obchodní řetězec rozjel v září roku 2015 akci, při které se za nákup potravin získávaly nálepky a ty se vyměňovaly za dětské knihy, mezi kterými bylo právě těchto osm knih. Několik rodičů mi potvrdilo, že knihu získali právě díky této akci. Akcemi obchodních řetězců se však moje bakalářské práce nezabývá, proto podle toho nemůžu soudit výběr knih. Dále se objevovaly knihy s postavou známého a u dětí velmi oblíbeného Krtečka, kterého nakreslil Zdeněk Miler. Tyto knihy přidávaly především mladší, dvouleté děti, které navštěvovaly dětské centrum. Z moderních pohádkových knih se na „Korálkách čtenářství“ objevovaly opakovaně knihy: Dědečku vyprávěj a druhý díl Dědečku ještě vyprávěj Od Ladislava Špačka, Pohádky skřítky Medovnička a další knihy o tomto skřítkovi, které píše Jan Lebeda, kniha Kam chodí spát Usínáček Oldřišky Cipové a kniha Tatínek není k zahzení od Arnošta Goldflama.

Ze všech knih, které jsem z projektu získala, mohu soudit, že nabídka dětské literatury na našem trhu je velmi bohatá a různorodá. A i přes velké množství nových moderních pohádkových knih si stále rodiče s dětmi volí i klasické pohádky, se kterými se nynějším rodiče setkali v dobách, kdy byly malými dětmi. Z toho vyplývá, že i rodičům těchto dětí byl zakládán kladný vztah k literatuře a je předpoklad, že i oni povedou k tomuto vztahu své děti. V rodině tak vzniká dobrá půda pro začátky předčtenářské gramotnosti a je důležité toto využít a dále podporovat. Tato půda však nevzniká předčítáním jen klasické literatury, ale samozřejmě i moderní literaturou nebo například leporelem či šitými knihami pro ty nejmenší. Avšak pokud je kladný vztah ke knihám zakořeněn už v rodičích, jde mnohem snáz vybudovat i u jejich dětí a nezáleží na tom, jestli je tento vztah budován lidovými pohádkami nebo těmi moderními.

8.4.2 Proces výběru knihy

Jak jsem již zmínila v popisu projektu, během „Korálků čtenářství“ byly vedeny rozhovory s rodiči i dětmi. Cílem těchto rozhovorů bylo zjistit, proč by doporučili zrovna tu knihu, kterou doma četli, co je na ní dobré a co špatné a jestli knihu doma doopravdy přečetli. Tyto rozhovory byly důležité, neboť podle nich se ze všech nejlepších knih v daném měsíci vybrala jedna, která se zakoupila do zařízení.

Rozhovory s rodiči měly účel získat doporučení na danou knihu a mimo to i zjistit, jestli je kniha vhodná do předškolního zařízení. První otázka byla: „Mohli byste knihu doporučit? Co na ní bylo hezkého? Co se na ní líbilo vašemu dítěti?“ U této otázky se rodiče velmi rozpovídali, často zmiňovali ilustrace a také se často objevovala odpověď, že příběhy z knihy jsou krátké a to na knize oceňují. Druhou otázkou bylo: „Proč jste si ji s dítětem vybrali?“ Zde se objevovala odpověď, „jako malé mi ji maminka také četla.“ V tomto případě však šlo o klasickou literaturu a převážně lidové pohádky. U moderní literatury se objevovala odpověď „vyprávěla mi o ní kamarádka, co má také malé dítě,“ nebo „slyšela jsem, že je pěkná.“ Z dalších odpovědí rodičů bylo znát, že přihlížejí i k ilustracím. Poslední otázkou bylo: „Má ta kniha nějaké rezervy?“ U této otázky se rodiče velmi zamýšleli a jen málo z nich nějakou stinnou stránku našlo.

Rozhovory s dětmi vedly k zjištění, zda jim byla kniha doopravdy předčítána a jestli se jim líbila. Otázky byly kladeny tak, aby byly dětem srozumitelné a měly možnost na ně

odpovědět a byly lehce upravovány, podle schopností a věku určitého dítěte. Podstata otázek však zůstávala stejná. Nejprve byla kladena otázka: „Ty jsi s rodiči přečetl knížku (název knihy) a napsal ji na korálek, který teď visí v šatně, pamatuješ si, co v té knize bylo?“ Touto otázkou zjišťuji, zda dítě knihu zná, jestli si ji pamatuje a ví o ni a o tom, že jí s rodiči pověsili na Nitku čtenářství. Většina dětí okamžitě zareagovala a začala vyprávět co v té knize je, vyjmenovávat postavy a popisovat příběh z knihy. Jen pár dětí nevědělo a potřebovalo knihu více připomenout. Další otázka navazovala na tu první. „Co se ti na té knize líbilo?“ Popřípadě „líbilo se ti na té knize ještě něco dalšího kromě toho příběhu, který jsi mi popsal? Pamatuješ si ještě jiný příběh?“ Záměrem této otázky bylo zjistit, zda mělo dítě z předčítané knihy nějaký zážitek. Jde mi o to, zjistit, jestli kniha, které byla dobře ohodnocena, je hodnotná i pro dítě. Vycházím z předpokladu, že při hodnocení přečtených knih jsou děti ovlivněny názorem rodičů. Z toho důvodu jsem zvolila otázku tak, abych zjistila, zda bylo z knihy nadšené i samotné dítě a hodnocení, které knize s rodiči udělili, zohledňuje i jeho názor. S touto otázkou už měla problém větší část dětí než s tou první. V polovině případů děti začaly popisovat stejné věci, jako u otázky předešlé, nebo si nemohly, na jiný příběh vzpomenou. Z toho jsem však nemohla plně usoudit, že dítě o tuto knihu nemělo zájem, neboť jsem nevěděla, kdy ji doma s rodiči přečetlo. Rozhovory probíhaly vždy na konci měsíce a mohlo se stát, že kniha byla pověšena do projektu na začátku měsíce. Nemohla jsem tedy srovnávat výpovědi dětí, kterým byla kniha přečtena a čerstvě s těmi, kterým byla dočtena před měsícem. Z toho důvodu jsem brala více v potaz nadšení, se kterým dítě o knize vypráví. Stalo se, že děti, které si nemohly v danou chvíli na příběhy z knihy vzpomenout, chodily v průběhu dne a vyprávěly příběhy postupně tak, jak si na ně vzpomněly. Právě tyto momenty mne přesvědčovaly o tom, že dítě mělo a má o knihu zájem, neboť na ni myslí i v době, kdy není ovlivněno řízeným rozhovorem. Poslední otázkou bylo „Chtěl bys knihu slyšet znovu spolu s kamarády?“ Touto poslední otázkou jsem chtěla zjistit, zda se kniha dítěti líbila natolik, aby si ji vyslechlo znovu a zda si myslí, že se bude líbit i ostatním. Záporná odpověď se objevila jen zřídka kdy. Převážně děti odpovídali kladně a některé z nich i dodaly, proč chtějí slyšet knihu znovu nebo proč chtějí, aby knihu slyšely i kamarádi. Například se objevila odpověď „já bych ji chtěl slyšet znovu, protože ten skřítek je hrozně srandovní a dělá srandovní věci,“ nebo „až tu pohádku uslyší i (jména kamarádů) tak si

na ni budeme moct hrát.“Objevilo se i pár záporných odpovědí „byla tam pohádka o čertech a já jsem se bál. Já se nerad bojím. Maminka říkala, že když jsem hodnej, tak se bát nemusím, ale já se stejně bál.“

Na základě zmíněných rozhovorů se během školního roku pořídilo deset knih do každého zařízení s tím, že ta desátá, červnová, byla pořízena už v polovině měsíce, aby se s dětmi stihla přečíst. Dohromady je to tedy dvacet knih ze dvou předškolních zařízení, z čehož se jedna kniha, konkrétně Kam chodí spát Usínáček od Oldřišky Cipové, pořizovala do obou zařízení. Jsou to tyto publikace:

- Cipová Oldřiška – Kam chodí spát Usínáček
- Crowther Kitty – Skříp, škráb, píp a žbluňk!
- Derek Smith – Bořek stavitel
- Frith Alex, Leake Kate – Obrazový atlas světa, podívej se pod obrázek
- Goldflam Arnošt – Tatínek není k zahození
- Kratochvíl Miloš – Modrý Pořouch
- Lamka Josef, Lamková Hana – Kát'a a Škubánek
- Lebeda Jan – Pohádky skřítky Medovníčka
- Motlová Milada, Beránková Vlasta – Český špalíček pohádek, říkadel, hádanek, přísloví a písniček
- Miler Zdeněk – Krtek a orel
- Niklíčková Alexandra – Pan učitel sovička
- Petiška Eduard – Alenčina čítanka
- Petička Eduard – Pohádkový dědeček
- Syrovátka Oldřich – Co děláme ve školce
- Špaček Ladislav – Dědečku vyprávěj
- Špaček Ladislav – Dědečku ještě vyprávěj

- Vokrouhlický Lubor – Příběhy doktora Pacičky
- Žáček Jiří – Ezopovy bajky
- Žáček Jiří – Z pohádkové postýlky

8.4.3 Práce s knihou

V této části bakalářské práce se dostáváme k práci s pořízenou knihou, která probíhala pod vedením paní učitelky v předškolním zařízení. V rámci projektu „Korálky čtenářství“ se tato část nazývá „Dopoledne s knihou.“ Spočívá v povídání si o knihách, předčítání i prohlížení ilustrací. Toto dopoledne s knihou probíhalo každý měsíc vždy v době, kdy byla pořízena nová kniha, a bylo zařazeno mezi hlavní činnosti dne. S dětmi se utvořil kroužek a doprostřed tohoto kruhu se položila nová kniha. Paní učitelka začala rozhovor, jehož cílem bylo zjistit, kdo knihu zná a kdo jí přidal do projektu „Korálky čtenářství.“ Dětem se pokládaly otázky: „Komu je tato kniha povědomá? Komu ji doma rodiče četli? Pamatujete si, kdo z Vás ji s rodiči napsal do „Korálků čtenářství?“ O jaké postavě nebo postavách tato kniha je? Pamatuješ si, nějakou pohádku z této knihy? Jakou? O čem byla? Je v té knize něco, co se ti nelíbilo nebo čeho ses bál?“ V této chvíli odpovídaly děti, které knihu znaly. Vyprávěly ostatním o postavách z knihy, kdo jim knihu četl, co se jim na knize líbilo nebo naopak nelíbilo. Šlo tedy o doporučování knihy ostatním dětem a zároveň o motivaci, která vznikala přirozeně na základě dětských výpovědí o knize. I díky tomu bylo vidět, jak se děti na pohádky z knihy těší. V tuto chvíli mohly ostatní děti pokládat otázky, které se týkaly nově pořízené knihy, toho však využívaly jen starší děti ze skupiny, které dokázaly otázku ke knize vymyslet a zformulovat. Mladší děti tuto dovednost ptát se ještě neměly osvojenou natolik, aby dokázaly zformulovat otázku k danému tématu. Po vyčerpání dotazů dětí ke knize si vzala slovo opět paní učitelka, která dětem začala ukazovat ilustrace z první pohádky v knize a začala nový rozhovor, do kterého se zapojovaly všechny děti. Dětem byly pokládány takovéto otázky: „Co vidíte na obrázku? Co na tom obrázku dělají? O čem myslíte, že bude pohádka, když je k ní takový obrázek? Co by se mohlo v pohádce stát, když se na obrázku (např. chlapec mračí)?“ Společně se všemi dětmi ilustrace popisovaly a vymýšlely, co se v příběhu asi stane. Tuto činnost jsem

zvolila z více důvodů. Prvním důvodem bylo zapojení všech dětí do rozhovoru, neboť v první části, povídání o knize, se ke slovu dostaly jen ty děti, které knihu znaly, popřípadě ty, které položily otázku. Další důvod byla snaha o zapojení dvouletých dětí, které měly problém s vytvářením vět, protože jejich řeč ještě nebyla na dostatečné úrovni. Ve skupině dětí, u kterých probíhal projekt „Korálky čtenářství,“ byly velké řečové rozdíly. Vyskytovaly se zde dvouleté děti, které používaly k vyjádření jen jedno slovo, i děti, které už řeč ovládaly a používaly rozvinuté věty. Při popisování obrázků měly dvouleté děti přednost, aby se též mohly zapojit do hovoru. Dále jsem podporovala rozvoj představivosti. Děti měly vymýšlet příběhy a situace podle obrázků. A k vymyšleným příběhům závěry. Také se při těchto rozhovorech rozvíjela slovní zásoba dětí, kdy děti vstřebávaly slova ostatních vrstevníků. V poslední řadě jsem těmito rozhovory podporovala stmelování kolektivu, spolupráci s ostatními, schopnost vyslechnout kamaráda a vyjadřování svého názoru ve skupině. Protože toto povídání o knize probíhalo se všemi dětmi najednou, bylo důležité, aby se děti naučily neskákat si do řeči, střídat se v odpovídání, pustit ke slovu ostatní kamarády, vyslechnout i podpořit kamaráda. To hlídala paní učitelka a upozorňovala na to všechny děti. Ze začátku to děti nerespektovaly, ale na konci školního roku to pro ně byla samozřejmost, ale i přes to, musela paní učitelka děti upozorňovat, aby se ke slovu dostaly všechny děti, které chtějí něco říct.

První měsíc se děti do rozhovoru nezapojovaly, o knize mluvila převážně paní učitelka a děti jí jen doplňovaly. Otázky nepokládaly žádné. To příkládám dvěma faktům. Prvním byl fakt, že většina z dětí, navštěvovala předškolní zařízení první měsíc, byly to tedy ty nejmladší děti v daném zařízení ve věku od 2 do 3 let a někteří z nich ani neměly vyvinutou řeč na takové úrovni, aby mohly vést rozhovor nebo samostatně vyprávět o knize. Druhým faktem byla pro děti nová a neznámá činnost, při které měly udržet pozornost a povídat si o knize a dále poslouchat předčítanou pohádku. To bylo pro děti velmi náročné a vyčerpávající, proto byl program v první polovině školního roku zkracován a zjednodušován. V polovině školního roku byl znát na dětech velký posun. Stoupal zájem o knihy, děti si je samy půjčovaly a vyprávěly si mezi sebou příběhy, které v knihách jsou. Chodily samy za paní učitelkou a vyprávěly jí o knize, kterou čtou doma s rodiči, zajímaly se o pohádku, která jim bude čtena před odpočinkem. Při společném rozhovoru o knize odpovídaly na otázky paní učitelky, dokázaly mluvit o knize ve větách,

popisovaly obrázek do detailů, vymýšlely mnoho možností příběhů, které by podle obrázků mohly vzniknout a snažily se dbát na to, aby si neskákaly do řeči a daly prostor k mluvení i kamarádovi. Zlepšila se i jejich pozornost. Děti vydržely u povídání a následně i u čtení pohádky. Program se začal časově natahovat, díky delším rozhovorům s dětmi. Paní učitelka musela stále děti vést a pokládat jim otázky, také dávat pozor na střídání dětí u odpovídání. Bylo důležité vnímat možnosti dětí a včas ukončit rozhovor, aby dokázaly udržet pozornost i na poslech pohádky. Na konci školního roku byl u dětí znát velký zájem o knihy a to jak o ty zakoupené na základě projektu „Korálky čtenářství,“ tak ty, které byly v zařízení pro děti na hraní a prohlížení. Každý den se našel někdo, kdo si půjčil a prohlížel knihu. Děti, které přidaly nový Korálek čtenářství do projektu, šly hned za paní učitelkou a vyprávěly jí o knize, kterou s rodiči dočetly. Při společných rozhovorech se paní učitelka zapojovala jen minimálně. Otázky o tom, kdo knihu četl a co v knize je děti zodpovídaly automaticky bez vyřknutí otázky. Dokázaly o knize souvisle mluvit. U popisování obrázků bylo zapotřebí, aby paní učitelka vedla rozhovor a děti dávaly pozor na střídání mezi sebou. Děti byly nedočkavé a chtěly říct svůj názor nebo nápad. Vymýšlení příběhů děti velmi bavilo a byly nerady, když se ukončilo. Dopolední program o knize se časově stále protahoval a stalo se, že děti měly potřebu tak povídat a vymýšlet příběhy, že bylo čtení pohádky z časových důvodů odloženo na druhý den. Děti chodily i během dne za paní učitelkou s prosbou o přečtení pohádky.

Z hlediska vývoje rozhovorů byl projekt velmi přínosný a děti v tomto směru udělaly velký pokrok. Také bylo znát, jak se děti snažily dát prostor k povídání i ostatním dětem, oproti začátkům, kdy na ostatní kamarády nebraly ohled. I přes to bylo zapotřebí děti stále upozorňovat, který kamarád, by chtěl také něco říct a ještě se nedostal ke slovu. Po upozornění kamaráda vyslechly.

Po rozhovorech následovalo přečtení první pohádky z nově pořízené knihy, při kterém si děti našly své místo, ze kterého chtěly poslouchat. V průběhu předčítání paní učitelka pokládala dětem otázky týkající se čteného textu typu: „Jak se jmenuje postava z pohádky? Koho postava potkala? Co mu dala? Proč je postava smutná? Víte co znamená (slovo z pohádky)?“ apod. Po přečtení pohádky příběh s dětmi zrekapitulovaly.

V této části šlo o poslech s porozuměním, soustředěný a pozorný poslech pohádky, vytváření pozitivního postoje ke knize jako literárnímu dílu a o rozvoj slovní zásoby. Poslech s porozuměním byl podporován a rozvíjen pomocí doplňujících otázek k textu a následného zrekapitulování pohádky. Soustředěný poslech pohádky byl ovlivněn délkou předchozích rozhovorů a bdělostí dětí. Přesto byl vidět u dětí pokrok, v udržení pozornosti mezi začátkem a koncem školního roku. Rozvoj slovní zásoby byl podporován díky předčítání knih a dávání dětem nového vzoru a typu mluvy, který používá autor knihy. Tyto rozhovory o čteném a přečteném jsou praktikovány napříč základní i střední školou. Patří do základu mluvení o literatuře. Můžeme tedy říct, že tímto povídáním s dětmi v předškolním zařízení připravujeme půdu pro další stupně vzdělávání v oblasti čtenářské gramotnosti a konkrétně rozborů textu.

Zakončením řízené činnosti bylo nastínění příběhů z již zakoupených knih, prohlížení knih a vymýšlení pravidel, jak se chovat ke knihám. To neprobíhalo se všemi dětmi najednou, jako předchozí činnosti, ale po skupinách, které si děti vytvořily podle toho, jakou knihu si chtěly prohlížet. Také to bylo často z časových důvodů a z důvodů vyčerpání a nesoustředění se dětí posouváno na odpoledne. Převážně na dobu mezi obědem a odpoledním odpočinkem.

Vytvářením skupin při prohlížení knih se děti stmelovaly a spolupracovaly spolu. Musely knihu umístit tak, aby na ni viděly všechny děti ze skupiny, počkat s otočením stránky, než si ji prohlédnou i ostatní. Prohlížením knih a vymýšlením pravidel si vytvářely pozitivní postoj ke knize, jako k artefaktu, který dále rozvíjely vždy v době, kdy si půjčily nějakou knihu.

Další návaznost projektu probíhala před odpoledním odpočinkem, kdy byly dětem předčítány ostatní pohádky ze zakoupené knihy. Tím se v první řadě podporovalo předčítání knih v předškolním zařízení. Dalším cílem této části bylo vytváření kladného vztahu k literárnímu obsahu knihy. Tento vztah byl podporován i v době povídání si o knize. V této části projektu to bylo podporováno oceněním pohádky a ohodnocením, líbila se vám nebo nelíbila? Také připravováním dětí na další pohádku: „Zítra se můžete těšit na pohádku (název pohádky).“ V této části byla opět rozvíjena slovní zásoba dítěte, díky poslouchání nového mluvního vzoru, který používá autor knihy. Posledním cílem této části

bylo rozvíjení poslechu s porozuměním, které bylo rozvíjeno v případě, že paní učitelka s pohádkou dále pracovala a ptala se dětí na otázky související s dějem pohádky.

8.5 Návaznost projektu

Při tvorbě projektu jsem se zamýšlela, jakým způsobem je možné navázat na projekt nebo ho rozšířit. Jednou možností bylo umístění projektu do zařízení pro mladší školní děti. V těchto zařízeních má projekt nahrazovat čtenářské deníky. Do jednoho zařízení byl projekt ve školním roce 2015/2016 umístěn a to konkrétně ve třetí třídě základní školy. Pro mladší školní děti musel být projekt upraven. Místo rozdělení na měsíce byl rozdělen na jednotlivé děti. To znamená, že každé dítě ze třídy, ve které projekt probíhal, mělo svou Nitku, na kterou si věšelo záznamy o přečtených knihách (viz příloha 4). Tyto záznamy, které jsou psány na kolečka barevných papírů znázorňující korálky, si děti psaly samy a umísťovaly je na desku projektu ke svému jménu. Deska projektu byla pověšena přímo ve třídě a na dětem přístupném místě. Dopoledne s knihou probíhalo o hodinách literatury a to v případě, když nějaký žák dočetl knihu a pověsil o ní korálek na svou Nitku čtenářství. Tento žák předstoupil před třídu a popsal spolužákům svou přečtenou knihu, ohodnotil ji a doporučil. Zde měli také prostor ostatní žáci ze třídy, kteří mohou pokládat otázky týkající se přečtené knihy. Ve třídě tedy vznikl rozhovor. Zakončením bylo přečtení ukázky z knihy. To je ale dobrovolné a záleží to pouze na žákovi, jestli chce ostatním spolužákům část knihy přečíst. Mimo tyto úpravy se změnilo i znění cílů do následující podoby:

- Podporovat samostatné čtení, zlepšení techniky čtení, fixaci slov, rozvoj prezentačních dovedností, naslouchání, kritické myšlení.
- Posilovat pozitivní postoj ke knize jako k literárnímu obsahu i jako k uměleckému dílu.
- Probuzovat touhu po čtení

Důvod, proč by měl být projekt i na základních školách je jednoduchý. Čtenářská gramotnost patří do základních dovedností, které se dítě učí a které používá po celý život. V dnešní době a v kultuře, ve které žijeme, je to nezbytná součást člověka. Proto je důležité, děti k této gramotnosti pozitivně podporovat a povzbuzovat, aby samy chtěly

budovat vztah k literatuře. A k tomu je dobré, nabízet dětem další čtenářské vzory mimo jejich rodiče v tomto případě spolužáky a učitele. Neboť jak je psáno v metodické příručce o čtenářské gramotnosti: „*Vášeň, nebo alespoň sympatie ke čtení může vybudit jen ten, kdo je sám pro čtení zapálený.*“ (Altmanová a kol., 2011, s. 7) A pokud se u dětí vzbudí tato vášeň, bude pro ně další rozvoj čtenářské gramotnosti mnohem přirozenější a jednodušší než v případech, ve kterých má dítě ke čtení odpor.

8.6 Metodologie empirického šetření

K ověření cílů, které jsem si zvolila k projektu „Korálky čtenářství,“ jsem s dětmi z mateřské školy vedla strukturovaný rozhovor. Cílem tohoto rozhovoru bylo ověřit si, zda během školního roku 2015/2016 děti nabyly nových dovedností co se předčtenářské gramotnosti týče. Abych měla srovnání, vedla jsem stejný rozhovor i s dětmi, které nebyly zařazeny do projektu „Korálky čtenářství.“ Děti, se kterými jsem vedla rozhovor, jsou ze tří tříd, ale všechny navštěvují totožnou mateřskou školu. Z každé třídy jsem vedla rozhovor se šesti dětmi, dohromady je to tedy osmnáct dětí, jejichž výpovědi jsou použity v této práci. Třídy jsou v bakalářské práci označovány jako třída V – v této třídě probíhal projekt „Korálky čtenářství.“ Dále třída K a třída M. V těchto třídách projekt „Korálky čtenářství“ neprobíhal. Všechny děti, se kterými byl veden rozhovor, jsou ve věku čtyř let. Rodiče dětí, jejichž výpovědi jsou uvedené v bakalářské práci, podepsali souhlas, s uvedením výpovědí jejich dítěte do této bakalářské práce.

8.6.1 Zpracování strukturovaného rozhovoru

Strukturovaný rozhovor byl zvolen z důvodu věku dotazovaných dětí a možnosti úpravy a vysvětlení nebo přiblížení dětem otázky, které nerozumí.

Strukturovaný rozhovor byl sestaven ze šesti otázek, přečtení krátké ukázky a pěti otázek týkajících se přečteného textu. První tři otázky zjišťují, zda se dítě vůbec setkává s předčítáním. Otázky znějí takto: „1. Čtou ti doma pohádku? Pokud ano, kdo ti čte? 2. Kdy ti čtou pohádky? 3. Čtou pohádky v mateřské škole?“ Také jsem touto otázkou chtěla zjistit, zda bude rozdíl v dětských výpovědích mezi těmi, které byly zapojeny v projektu a mezi těmi, které nebyly. V případě, že bude ve výpovědích rozdíl, můžu mluvit o splnění cíle podpořit předčítání dětem v rodinách i v předškolním zařízení. Čtvrtá otázka zněla

následovně: „Jsi rád, když ti čtou nebo tě to nebaví?“ Tato otázka měla za úkol zjistit, zda má dítě o předčítání zájem a vybudovaný k předčítání kladný vztah. Pátá otázka zní: „Jakou pohádku máš rád, o čem je, co se ti na ní líbí, nelíbí?“ Pátá otázka byla pokládána z důvodu zjištění zájmu o knihy, zda dítě dokáže knihu ohodnotit, vyprávět o ní a zda má vybudované základy kladného vztahu k literatuře. V šesté otázce měly děti za úkol poznávat knihy. První dvě, které byly dětem nabídnuty, byly vypůjčené ze třídy z knih, které byly zakoupeny na základě projektu. Děti, které byly součástí projektu, by je tedy měly znát. Tyto dvě knihy se na korálkách psaných rodiči objevovaly často, proto jsem nabyla dojmu, že jsou v dnešní době u dětí oblíbené a mohly by je tedy znát i ty děti, které v projektu zařazeny nebyly. Jedná se o knihy Jan Lebeda - Pohádky skřítky Medovnička a Oldřiška Cipová – Kam chodí spát Usínáček. Třetí kniha, která byla dětem nabízena, je jedna z osmi, které byly součástí akce obchodního řetězce, kterou zmiňuji v odstavci o knihách, které přidali rodiče do projektu Korálky čtenářství. Konkrétně se jedná o knihu Jiřího Žáčka – Krysáci. Tato pohádka je pro děti i jako večerníček. Poslední dvě knihy se neřadí mezi moderní dětské pohádkové knihy, ale spíše naopak. Je to kniha Eduarda Petičky – Pohádkový dědeček a Josefa Čapka – Povídaní o pejskovi a kočičce. Tyto knihy jsou známé a pohádky z nich oblíbené, proto jsem je zařadila k předchozím třem. Ke knize Povídaní o pejskovi a kočičce se také váže ukázka, která byla dětem předčítána. Konkrétně šlo o část pohádky O pyšné noční košilce. K této ukázce byly dětem pokládány otázky: „O kom pohádka byla? Kolik tam bylo košilek? Jaký je mezi postavami rozdíl? Co se v pohádce stalo? Myslíš, že by mohla pohádka pokračovat, jak?“ Tyto otázky týkající se předčítaného textu zjišťovaly, zda dítě pozorně poslouchá pohádku, zda pohádce rozumí, zda umí ze slyšeného textu vyjmout informace, které dále interpretuje a zda se mu předčítání líbí. Poslední otázka byla zaměřená na dětskou představivost.

8.6.2 Zpracování výsledků.

1. Čtou ti doma pohádku? Pokud ano, kdo ti čte?

Z třídy V, tedy z třídy, kde byl projekt „Korálky čtenářství“, odpovědělo všech šest dotazovaných dětí kladně, jedno dítě dodalo, že mu čte maminka a tatínek jen v případě, že se vrátí domů brzy. Ve třídě K odpovědělo pět dětí kladně a jedno záporně a ve třídě M

odpověděly tři děti, že ano, čtvrté dítě, že mu doma nečtou, páté dítě, že jen někdy a šesté, že mu občas doma čtou, ale že „*spíš koukám na tablet*“ (odpověď dítěte).

Vidíme tedy, že ve třídě V je všem šesti dotazovaným dětem předčítáno, ve třídě K je předčítáno pěti dětem ze šesti a ve třídě M je pravidelně předčítáno třem dětem. Můžeme tedy říct, že nejideálnější výsledek vyšel ve třídě V, ve které byl umístěn projekt. Projekt tedy podpořil předčítání v rodině. Avšak i ve třídě K, vyšlo předčítání velmi dobře, kdy jen jedno dítě odpovědělo záporně, přesto, že zde projekt umístěn nebyl. K odpovědi na otázku, zda projekt podpořil předčítání v rodině, by tedy bylo ideální, vyslechnout větší počet dětí jak ve třídě V, tak ve třídě K. Všechny dotazované děti, které odpověděly kladně, dodaly, že jim čte maminka i tatínek.

2. Kdy ti čtou pohádky?

Ve třídě V odpovědělo pět dětí, že jim čtou večer a šesté dítě, že ráno a večer. Ve třídě K odpověděly tři děti, že večer. Čtvrté dítě, že neví. Páté odpovědělo „*doma*“ a nejspíš tedy nerozumělo otázce. Poslednímu, šestému nebyla otázka pokládána, neboť v předešlé otázce odpovědělo, že mu doma pohádky nepředčítají. Ve třídě M odpověděli tři děti, že jim je předčítáno večer, čtvrté dítě nevědělo, pátému je podle jeho odpovědi čteno jen o prázdninách a šestému jen v době, kdy je čas na pohádku.

Z těchto odpovědí můžeme pozorovat, že většině z dotazovaných dětí je předčítáno před spaním a nejspíš i pravidelně. Ovšem jinak byla tato otázka nepodstatná. Proto bych jí znovu do strukturovaného rozhovoru nezapojila.

3. Čtou pohádky v mateřské škole?

Ve třídě V odpovědělo pět dětí kladně a šesté „*občas*“ (odpověď dítěte). Ve třídě K odpověděly čtyři děti kladně a dvě záporně a ve třídě M odpovědělo jedno dítě, že ano, tři děti, že někdy ano a dvě děti, že ne.

Tato otázka byla tedy nejúspěšnější ve třídě V a díky tomu můžeme říct, že projekt v této třídě podpořil předčítání. Mimo třídu V je vidět, že i ve třídě K je dětem předčítáno, avšak je divné, že jsou odpovědi dvou dětí ze šesti záporné. Z toho usuzuji, že dětem není předčítáno pravidelně nebo byly tyto dvě děti dlouhodobě nemocné, a proto si v danou

chvíli nevzpomněly na to, jak to v jejich třídě probíhá. Třída M dopadla nejhůře. Podle dětských odpovědí nebude v této třídě probíhat čtení pravidelně.

Vzhledem k nejhorším výsledkům třídy M o předčítání doma i v předškolním zařízení, je pravděpodobné, že tyto děti nebudou mít rozvinutou předčtenářskou gramotnost na takové úrovni, jako děti ze třídy V a K.

Třída K se v předčítání doma i předškolním zařízení liší od třídy V jen minimálně, proto nemůžu se sto procentní jistotou tvrdit, že hlavním důvodem proč je předčítáno dětem ze třídy V více, je projekt „Korálky čtenářství.“ Ke zjištění odpovědi, zda projekt zásadně podpořil předčítání dětem, bych potřebovala mimo dětských odpovědí i odpovědi rodičů a učitelů.

4. Jsi rád, když ti čtou nebo tě to nebaví?

Ve třídě V odpovědělo všech šest dotazovaných dětí kladně. Ve třídě K odpovědělo také všech šest dětí kladně. Ve třídě M už to tak jednoznačné nebylo. Jedno dítě uvedlo, že raději než předčítání hraje hry na tabletu, druhé dítě uvedlo, že ho baví jen některé pohádky a zbylé čtyři uvedly, že se jim předčítání líbí.

Zde můžeme vidět, že děti ze třídy M, kterým není předčítáno v takové míře, jako ve třídě V a K, nemají o čtení ani zájem. Není u nich probouzen chtíč po předčítání a tedy ani zájem o knihy. U dětí, kterým předčítáno je, v tomto případě jde o děti ze třídy V a K, je probuzena touha po předčítání, poslouchat pohádky je baví a mají o ně zájem. Je zde tedy vytvářen pozitivní postoj i ke knize a k jejímu uměleckému obsahu.

5. Jakou pohádku máš rád, o čem je, co se ti na ní líbí, nelíbí?

Všechny děti, ze třídy V na otázku odpověděly. Vybraly si jednu pohádku, kterou mají rády, a řekly co v pohádce je a některé i kdo jim pohádku dal nebo kdo jim jí četl. Děti ze třídy K už si při odpovědi na otázku nevedly tak dobře. Půlka dětí nevěděla co na otázku říct a uvedla, že neví. Druhá půlka řekla pohádku, která se jim líbí, ale už neuměly říct co v té pohádce je. Čtyři děti, ze třídy M řekly, jakou pohádku mají rády, ale taktéž jako ve třídě K neuměly říct, o čem pohádka je. Páté dítě z této třídy nevědělo a šesté řeklo, že má rádo jednu hru a k pohádce se vůbec nedostalo.

U této otázky je tedy jednoznačně vidět, že děti ze třídy V, jsou na tom lépe nad ostatními. Projekt jim pomohl naučit se mluvit o knihách a krom toho vzbudil u dětí větší zájem o knihy. Děti si uvědomují, co v pohádce je a umí obsah knihy reprodukovat. Tyto děti mají rozvinutější schopnost poslechu s porozuměním. Také to dětem zlepšuje jejich paměť, neboť mluví o pohádce, která již není v jejich krátkodobé paměti, ale naopak v té dlouhodobé a dále rozvoj slovní zásoby. Děti mluví o knize v celých větách na rozdíl od dětí ze třídy K a M, které neřekly nic, nebo aspoň název knihy.

Na podotázku co se dětem na knize nelíbí, nedokázal odpovědět nikdo z dotazovaných dětí. Z toho tedy usuzuji, že tato otázka není adekvátní ke čtyřletému dítěti.

6. Znáš tyto pohádkové knihy?

- Jan Lebeda – Pohádky skřítky Medovnička

Ze třídy V všechny děti knížku znají, protože jí mají v mateřské škole, některé i doma, ale dvě děti uvedly, že už si pohádky z knihy nepamatují.

Ze třídy K zná tuto knihu jedno dítě.

Ze třídy M žádné.

- Oldřiška Cipová – Kam chodí spát Usínáček

Ze třídy V tuto knihu jedno dítě neznalo, přesto, že ji také mají v mateřské škole. Zbylých pět dětí knihu znalo.

Ze třídy K tuto knihu dvě děti znají a čtyři neznají.

Ze třídy M tuto knihu nikdo nezná.

- Jiří Žáček – Krysáci

Ze třídy V znají tuto pohádku tři děti, ale jen její televizní podobu. Jedno dítě uvedlo, že má tuto knihu doma a dvě děti knihu neznají.

Ve třídě K čtyři děti knihu neznají a dvě jí znají také v televizní úpravě.

Ve třídě M znají televizní verzi pohádky čtyři děti, jedno dítě má knihu doma a jedno pohádku nezná vůbec.

- Eduard Petiška – Pohádkový dědeček

Ve třídě V uvedly čtyři děti, že pohádku neznají, jedno dítě, že ji zná jen trochu, protože ji má u babičky a poslední dítě, že pohádku zná, ale jeho odpověď nebyla přesná, neboť uvedlo, že je v pohádkách Krteček a dědeček.

Ve třídě K pohádku nikdo nezná.

Ve třídě M pohádku také nikdo nezná.

- Josef Čapek – Povídání o pejskovi a kočičce

Tuto pohádku znaly všechny dotazované děti. Dvě děti, ze třídy M uvedly, že ji znají díky televizní verzi.

Z poznávání knížek můžeme pozorovat, že děti, ze třídy V jsou znalejší v oblasti dětské literatury, je to ale dáno tím, že dvě knihy z pěti byly dětem čteny přímo v jejich třídě. Jsem ráda, že si jsou vědomy toho, odkud knihy znají a že si je pamatují, i když pohádky z knihy, už jim nejsou známé.

Děti, ze třídy M dopadly opět nejhůře, také u nich bylo největší zastoupení dětí, které uvedly, že pohádku znají díky její televizní verzi.

Poznáváním knih jsem chtěla zjistit, do jaké míry se děti orientují v dětské literatuře a také jak velké bude zastoupení audio a audiovizuálních verzí pohádky. U dětí, ze třídy V, jsem chtěla zjistit, zda si pamatují knihy, které byly nakoupeny na základě projektu.

7. Otázky k úryvku.

Dětem byla přečtena tato část z knihy Josefa Čapka – Povídání o pejskovi a kočičce:

„To byla jednou jedna noční košilka a ta byla chudá. A protože byla chudá, tak na sobě neměla žádné červená, ani modré, ani žluté, zelené nebo fialové proužky, ani žádná vyšívání s kuličkami, čtverečky, hvězdičkami, kytičkami, ani lístky. Byla jenom bílá, ale přitom byla moc hodná. A ta šla jednou na procházku a potkala jinou noční košilku.

„Jéjej, to je krásná košilka!“ vykřikla ta chudá noční košilka. Ona ta druhá noční košilka byla bohatá a byla krásně barevná a měla na sobě vyšívání čtverečky a proužky a všelijaká kolečka a všechno možné, jak moc byla zdobená.

„Ach košilko, ty jsi tak krásná, ty se mně tak tuze líbíš,“ řekla ta chudá noční košilka té bohaté noční košilce, „pojď si se mnou hrát!“

Ale ta bohatá noční košilka byla pyšná.

„Nepůjdu!“ řekla, „ty na sobě nemáš žádné proužky ani žádná kolečka a nic, s tebou já si nebudu hrát!“ To řekla a odešla. (Čapek Josef, 1965, s. 57)

K tomuto úryvku se váže pět otázek.

- O kom pohádka byla?

Ze třídy V, odpověděly všechny děti, že pohádka byla o noční košilce, dvě z nich dodaly, že kromě noční košilky ještě o pejskovi a kočičce, přesto, že se v úryvku pejsek ani kočička neobjevili.

Tři děti, ze třídy K odpověděly správně, že pohádka byla o noční košilce. Čtvrté dítě nevědělo. A zbylé dvě děti odpověděly, že je o pejskovi a kočičce.

Ze třídy M dvě děti nevěděly, dvě děti odpověděly správně, že je o noční košilce, jedno dítě si nebylo jisté, ale nakonec řeklo, že o pejskovi a kočičce a poslední dítě odpovědělo: „to, jak ta kočička neměla proužky.“ Toto dítě zřejmě neudrželo pozornost po celou pohádku, protože polovina jeho výroku je pravdivá a polovina ne.

U těchto odpovědí můžeme pozorovat, že děti, ze třídy V odpověděly všechny správně a umí tedy v textu poznat hlavní postavy. Překvapil mě velký výskyt odpovědí, že pohádka je o pejskovi a kočičce. Nevím, jestli je to dáno tím, že jsem pohádku četla z knihy Povídání o pejskovi a kočičce, nebo jestli šlo o nepozornost dětí. Příště by bylo vhodnější přečíst dětem ukázkou z knihy, která jim nebude nabídnuta v předchozí otázce o poznávání knih a která nebude dětem známá.

- Kolik tam bylo košílek?

Ve třídě V odpověděly všechny děti správně, že v pohádce byly košilky dvě.

Ve třídě K odpovědělo pět dětí správně a šesté nevědělo.

Ve třídě M odpověděly čtyři děti správně, páté nevědělo a šesté odpovědělo chybně.

Zde si můžeme všimnout opět nejlepšího výsledku u dětí ze třídy V, avšak u této otázky si nevedly špatně ani děti ze třídy K. Třída M dopadla opět nejhůře, ale s přihlédnutím na menší míru setkávání se s knihou, je výsledek odpovídající.

- Jaký byl mezi postavami rozdíl?

Děti ze třídy V opět odpověděly všechny správně.

Ve třídě K odpověděly dvě děti správně, tři děti nevěděly a jedno podle jeho odpovědi nepochopilo otázku.

Ve třídě M odpověděly správně dvě děti a čtyři nevěděly.

Se ztěžováním otázek můžeme sledovat úpadek správných odpovědí, mimo děti, ze třídy V.

- Co se v pohádce stalo?

Ve třídě V odpovědělo pět dětí správně a jedno neodpovědělo vůbec.

Ve třídě K odpověděly dvě děti správně, dvě děti nevěděly a dvě děti neuměly použít z textu ty podstatné informace, které zodpovídají položenou otázku. Děti sice odpověděly, ale jejich odpověď nebyla přesná.

Ve třídě M pět dětí nevědělo a šesté se snažilo odpovědět, avšak odpověď také nebyla úplně přesná.

I u této otázky je vidět nejlepší výsledek dětí ze třídy V. Tyto děti odpovídaly celou větou a jejich odpovědi vystihly zápletku.

- Myslíš, že by mohla pohádka pokračovat, jak?

Pět dětí, ze třídy V, odpovědělo kladně a jen jedno záporně. Dvě děti z těchto pěti, ale znaly pokračování pohádky tak, jak je v knize a nevymyslely samy, co by mohlo být v pohádce dál.

Ze třídy K odpověděly tři děti, že v knize pohádka pokračuje, ale nedokázaly říct, jak pokračuje. Zbylé tři děti odpověděly záporně.

Ze třídy M odpověděly záporně všechny děti.

U této otázky jsem chtěla porovnat představivost dětí ze třídy, kde byl projekt „Korálky čtenářství“ a ze třídy, kde nebyl. Avšak zvolením pohádky, kterou děti znají, se mi nepodařilo zjistit potřebné informace k tomuto porovnání. Příště by bylo vhodné zvolit pohádku, kterou děti neznají neboť u této, dětem známé, se děti vázaly na pokračování, které v knize je. I přes to, se ve třídě V objevily tři odpovědi, které vymyslely své pokračování pohádky.

8.7 Shrnutí didaktické části

V didaktické části jsem se zabývala projektem podporujícím předčtenářskou gramotnost a strukturovaným rozhovorem s dětmi, zaměřeným na zjištění rozdílů mezi dětmi, které byly zapojeny v projektu na podporu předčtenářské gramotnosti a mezi dětmi, které zapojeny nebyly. Samotný projekt bych zhodnotila jako úspěšný. Rodiče spolupracovali a přidávali přečtené knihy. Děti ochotně o knihách vyprávěly a těšily se na ty, které budou pořízeny do třídy. Během školního roku se u dětí, zapojených do tohoto projektu, zlepšovaly mnohé dovednosti. Šlo například o stmelování dětí, které bylo podporováno společným povídáním o knihách a během kterého bylo dbáno na naslouchání si. Dále se značně zlepšovala slovní zásoba a vyjadřování. Děti na konci roku mluvily o knihách ve větách, které na sebe navazovaly jak obsahovou stránkou řeči, tak i zvukovou. A kromě mluvení o knihách dokázaly pozorně poslouchat předčítaný příběh a dále pracovat se slyšeným textem (například odpovídáním na otázky). Zvednul se jejich zájem o knihy a probudilo se povědomí o literatuře. Také se zvýšila jejich zvědavost ohledně knih a pohádek v nich. Děti se vyptávaly na pohádky, které uslyší nebo na knihy, které se nově zakoupí do třídy. Díky tomu se přirozeně rozvíjela i dovednost ptát se a umět položit a zformulovat otázku.

Co se týče strukturovaného rozhovoru s dětmi, je vidět, že děti, které byly součástí projektu, mají lepší výsledky. Avšak děti, které součástí projektu nebyly, na tom nejsou v mnoha ohledech o moc hůře, ale jedná se jen o děti, které se často a pravidelně setkávají s literaturou a předčítáním. Když se podíváme na výsledky ze strukturovaného rozhovoru po mluvní stránce, uvidíme rozdíl i mezi skupinou dětí zapojenou v projektu a skupinou dětí, které v projektu zapojeny nebyly, ale s literaturou se setkávají. Děti se díky projektu naučily mluvit o knihách a interpretovat jejich obsah a to jak o knihách, které jim byly

přečteny v daný moment, tak i o takových, které jim byly přečteny před delší dobou. Velké rozdíly jsou znatelné u poslední části strukturovaného rozhovoru, kde šlo o poslech krátké pohádky a následné odpovídání na otázky týkající se přečteného textu. Zde podávaly děti, které byly součástí projektu, nejlepší výsledky. Mohu tedy říct, že se v dětech rozvíjela předčtenářská gramotnost a vybudovaly dobré základy pro rozvoj čtenářské gramotnosti, která bude nezbytná při vzdělávání na základní škole a později i v dalších stupních vzdělávání.

9 Závěr

Bakalářská práce se zabývá předčtenářskou gramotností a výchovou ke vztahu ke knihám a ke čtenářství. Popisuje aspekty, které ovlivňují vztah ke knize a rozvoj předčtenářské gramotnosti, jako je vliv rodiny a mateřské školy. Na prvním místě je to právě rodina, která dává dítěti vzor a pomáhá utvářet základy vztahu ke knihám. Další cestu ke čtenářství dětem udává mateřská škola. V předčtenářské gramotnosti jde o budování vztahu ke knize a čtenářství. Nejde o získané momentální znalosti, ale o získané hodnoty, postoje, vlastnosti a podobně. Na to dále navazují na základní škole, kde k těmto hodnotám a postojům doplňují dětem další znalosti.

Projekt, který je v této práci popisován, spojuje čtenářství v rodině se čtenářstvím v mateřské škole a snaží se dávat dětem dovednosti a zkušenosti, které potřebují pro pozdější učení se v oblasti literatury a čtenářství. Kromě rozvoje předčtenářské gramotnosti přispívá projekt „Korálky čtenářství“ i rozvoj dalších dovedností, které jdou vedle těch čtenářských. Mluvíme o rozvoji komunikačních dovedností, naslouchání si, rozvoji představivosti, spolupráce a dalších dovednostech, které se díky práci s knihou podporují. Tyto dovednosti jsou stejně důležité jako rozvoj předčtenářské gramotnosti a díky nim může učitel/ka navazovat na další činnosti, které jsou rozvíjeny v mateřské škole.

Ukázalo se, že projekt „Korálky čtenářství“ byl dětem prospěšný hlavně v oblasti práce s knihou a v oblasti komunikačních a formulačních dovedností a rozšiřování aktivní i pasivní slovní zásoby. Děti zapojené do projektu mají nad ostatními dětmi mnohem lepší schopnost orientovat se v předčítaném textu, najít hlavní myšlenku, vyslovit důležité a klíčové momenty příběhu. Projekt jim také pomohl pracovat s fantazií a vymýšlet vlastní smysluplné příběhy, naslouchat ostatním vrstevníkům a přispět svou myšlenku do příběhu

kamaráda. Velmi úspěšně bych zhodnotila fakt, že se během školního roku u dětí velmi zvýšil zájem o knihy a o práci s nimi, a probudila se touha po literatuře.

Seznam použitých informačních zdrojů

1. ALTMANOVÁ, Jitka a kol. Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), 2011. ISBN 978-80-87000-99-8.
2. ČAPEK, Josef. Povídaní o pejskovi a kočičce: jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech. 2. vyd. Praha: Klub mladých čtenářů, 1965.
3. GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.
4. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1987.
5. MARCELOVÁ, Dominika. *Literární trh v České republice po roce 1989*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masaríkova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček.
6. OPRAVILOVÁ, Eva. *Knih jako prostředek výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, 1984.
7. PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8.
8. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 169.
9. STRNADOVÁ, Karla, Eva BIČIŠŤOVÁ a Eva VEBEROVÁ. *Literární výchova v mateřské škole: dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy*. 1989.
10. ŠIMKOVÁ, Věra. *Projekty na podporu čtenářství u dětí a jejich efektivita*. Olomouc, 2016. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Mgr. Pořízková Lenka, Ph.D.

11. TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

Internetové zdroje:

1. *Celé Česko čte dětem* [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://celeceskoctedetem.cz/>
2. *Cena česká KNIHA: Za rozlet české beletrie* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.ceskakniha.com/CZ/CK2017_CZ.php?lang=CZ
3. CÍSAŘ, Jaroslav. *Bilance vydávání knih v ČR v roce 2015* [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.svetknihy.cz/userdata/files/2016/bilance-2015.pdf>
4. *Čtení pomáhá* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.ctenipomaha.cz>
5. *Čte(Sy)Rád: Čtenářům sympatický rádce* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.ctesyrad.cz/>
6. *EDICE SVĚTOVÝ bestseller: Knižní kvalita garantovaná světem* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://svetovybestseller.cz/index.php>
7. *IBBY Czech republic* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/ceska-sekce-ibby>
8. *KLUBknihomolů.cz* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.klubknihomolu.cz/>
9. *LiStOVáNí: Cyklus scénických čtení* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.listovani.cz/>
10. *Magnesia litera 2017* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.magnesia-litera.cz/>
11. *Noc s Andersenem* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/>
12. PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?* [online]. 2006 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html/>

13. *Rosteme s knihou* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/o-kampani/aktuality/>
14. *SČKN: Svaz českých knihkupců a nakladatelů* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://sckn.cz/index.php>
15. *SKIP: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka/projekt-uz-jsem-ctenar-2013-knizka-pro-prvnacka-2016-2017>

10 Seznam příloh

Příloha 1 – Ukázka části „Dopoledne s knihou“

Dětské centrum, kniha za květen, stav 13 dětí.

Chlapec H - 5 let

Dívka V, chlapec A - 4 roky

Dívka M, dívka K, dívka Ch - 3 roky

Chlapec K, chlapec D, dívka L, dívka P, dívka A, dívka B - 2 roky

Chlapec O 1,45 let

Paní učitelka sedí s dětmi v kruhu, uprostřed je položena nová kniha. (Jiří Žáček – Z pohádkové postýlky) Paní učitelka začne rozhovor: „Děti, podívejte se, máme tu zase novou knížku. Ví někdo, jak se ta knížka jmenuje?“ Dívka M: „Z pohádkové postýlky, tu jsem četla doma já a ještě dívka K.“ (Dívka M a dívka K jsou dvojčata.) Dívka V: „Moje babička ji má doma.“ Chlapec K: „Já.“ Paní učitelka: „Ty ji také znáš, chlapče K?“ Chlapec K: „Jo.“ Paní učitelka: „Zná tu knížku ještě někdo?“ Chlapec H zvedne ruku: „já ji znám, ale nevím co je v ní za pohádky.“ Paní učitelka: „A odkud ji znáš?“ Chlapec H: „Máme jí doma.“ Paní učitelka: „Můžete povědět ostatním, co je v té knížce za pohádky?“ Chlapec O: „Haf, haf.“ Dívka V: „Teď ne, chlapče O.“ Paní učitelka: „Chlapče O, ty na té knížce vidíš pejska. Teď nám holčičky řeknou, jaké jsou v té knížce pohádky, a potom nám povíš, co je na obrázku.“ Dívka M: „Já mám nejradši Červenou karkulku, a taky O kůzlátkách a dívka K má zase ráda Šípkovou Růženku.“ Paní učitelka: „Co má ráda dívka K, nám řekne sama, ty nám ještě řekni, co se ti a té knize líbilo, nebo jestli tam bylo něco, co se ti nelíbilo, čeho ses třeba bála?“ Dívka M: „Nebála jsem se ničeho, řeknu vám o čem je Červená karkulka. Je to o holčičce, která měla červené oblečení, ale potkala vlka a řekla mu, že jde k babičce. Vlk byl u babičky v posteli a Karkulka se ptala ty máš velké oči a uši a vlk udělal chramst a Karkulku snědl. Potom chrápal v posteli asi takhle choo pší choo pší.“ Děti se začaly smát a dívka M pokračovala ve vyprávění: „slyšel to myslivec a uviděl vlka. Otevřel mu břicho a v něm byla Karkulka a babička. Spolu mu dali do břicha kamení

a vlk potom spadnul do vody. A na konci je, zapiš si vlku, za uši – žrát Karkulky se nesluší!“ Chlapec H: „A co nesla babičce?“ Dívka M: „No přece jídlo.“ Dívka V: „já myslím, že bábovku.“ Dívka K: „Ne, v této pohádce nese koláče, že jo, dívko M.“ Dívka M: „Ano, nese koláče s borůvkama a chce dát jeden psovi, protože neví, že je to vlk.“ Dívka K: „On jí to neřekne, že je vlk.“ Paní učitelka: „děkujeme, že jsi nám o té pohádce vyprávěla, dívko M. Už se těším, až si ji přečteme. Potřebujete se ještě na něco zeptat?“ Nikdo neodpovídá. Paní učitelka: Řekneš nám, dívko K, jakou pohádku máš ráda ty v této knize?“ Dívka K: „Šípkovou Růženku.“ Paní učitelka: „A co se ti na té pohádce líbí?“ Dívka K: „Je tam princezna a má červené šaty, ale někdy jsem tomu nerozuměla.“ Paní učitelka: „A co jsi dělala, když jsi tomu nerozuměla?“ Dívka M: „Maminka nám to vysvětlila.“ Dívka K: „Zeptala jsem se maminky.“ Chlapec H: „Mě taky maminka říkala, když jsem nevěděl co to je, ale teď už všechno vím.“ Paní učitelka: „To jste udělali dobře, že jste se zeptali. Chcete mám ještě něco povědět o té knížce?“ Dívka Ch: „já už bych chtěla vidět obrázky.“ Chlapec K a chlapec D: „Já taky.“ Paní učitelka: „Dobře, můžeš nám, Chlapče O, říct, co je na té první straně za zvířátka? Chlapec O: „Haf, haf.“ Paní učitelka: „děti, porad'te chlapci O, jak se tomu zvířátku říká.“ Dívka L: „pejsek.“ Chlapec O: „Mňau.“ Chlapec K: „To je kočka.“ Paní učitelka: „Chlapče D, co je ještě na obrázku?“ Chlapec D: „Holčička v postýlce.“ Paní učitelka: „Dívko B, najdeš tam ještě něco?“ Dívka B: „Trpaslík a má červenou čepičku.“ Dívka P: „A vousy.“ Paní učitelka: „Dívko A, co vidíš ty na obrázku?“ Dívka A: „Ptáčka, postýlku, holčičku a myšku.“ Paní učitelka: „Je na tom obrázku ještě něco?“ Děti se hlásí. Dívka CH: „Ještě čert.“ Dívka M: „A stromeček.“ Paní učitelka: „O čem by asi byla pohádka, ke které by patřil takový obrázek?“ Chlapec H: „Já myslím, že o té holčičce, ona spí a všechno se jí zdá a tak se začne bát a probudí se. Bude plakat a přijde za ní tatínek, který jí pohladí, a když ta holčička usne, tak už se jí budou zdát jenom hezké sny.“ Dívka K: „Asi o princeznách.“ Dívka V: „A co se jí zdálo, že se bála?“ Chlapec H: „O čertech a taky o psovi, který štěkal. Ona se totiž psů bojí.“ Paní učitelka: „To by byla pohádka s dobrým koncem a tak pohádky přeci končí, vid'te, že všechno dobře dopadlo. Napadla by vás ještě jiná pohádka?“ Dívka M: „To jsou všechno kamarádi, kteří si spolu hrajou a dělají spolu legrace a večer jsou ospinkaný a tak jdou všichni spát.“ Dívka K: „A protože je jim zima, tak se přikrejou peřinou a ta holčička si vzala i čepici s bambulí.“ Dívka V: „A trpaslík si

vzal taky čepici.“ Dívka K: „A teď čekají, až jim maminka přijde přečíst pohádku, proto ještě nemají zavřená očička.“ Dívka M: „Ale mají malou postýlku a nevejdou se tam.“ Paní učitelka: „A jak to s tou postýlkou vyřeší?“ Dívka V: „pejsek si vleze pod postel a čert taky.“ Dívka M: „Jo.“ Paní učitelka: „To by byla také moc pěkná pohádka. Podíváme se ještě, jaký obrázek je k té první pohádce, kterou si spolu přečteme. Je ještě někdo, kdo nepovídal a chtěl by nám také něco říct?“ Dívka V: „Chlapec A.“ Paní učitelka: „Chtěl bys nám říct, co je na tom obrázku v knížce?“ Chlapec A: „Ano.“ Paní učitelka: „Tak to dětem řekni.“ Chlapec A: „Liška. Má červené kalhoty a papá chlebík. Tady má koště.“ Paní učitelka: „To není koště, chlapče A, víte někdo, co to je?“ Chlapec H: „Ocásek.“ Děti se začnou smát. Paní učitelka: „Ano, je to ocásek, kvůli tomu se chlapci A nemusíte smát, doopravdy to vypadá jako koště, ale jsem ráda, že jste mu poradili, co to doopravdy je, teď už to ví. Přečteme si první pohádku nebo ještě potřebujete něco říct?“ Dívka M: „Já vím, že papá sýr. To je v té pohádce.“ Paní učitelka: „Aha, to se teď všichni dozvíme, najděte si své místo, kde vám to je příjemné a pojd'te poslouchat pohádku.“

Příloha 2 – Strukturovaný rozhovor

Děti ze třídy V:

1. Čtou ti doma pohádku? Pokud ano, kdo ti čte?
2. Maminka a Pája a Tatínek. Pája je brácha, kterej chodí do školy.
3. Jo. Tatínek a maminka.
4. Jo. Maminka i tatínek
5. Čte. I tatínek i maminka
6. Někdy v noci jo, a když půjdeme na Káčko a vrátíme se pozdě večer, tak mi nečte. A když přijdeme ještě mnohem dřív domu, tak mi stihne přečíst. Babička ne, tatínek i maminka.

Kdy ti čtou?

1. čte mi, když jdeme spát a Pája čte mamince i nám a maminka čte jenom nám.
2. no, v postýlce.
3. v noci
4. večer až
5. brzo večer
6. ráno a taky večer někdy

Čtou v mateřské škole?

1. jo
2. ano
3. občas
4. máme takhle pohádku, před spaním
5. jo
6. jo

Jsi rád, když ti čtou nebo tě to nebaví?

1. jo
2. jo
3. jo, jsem ráda
4. líbí se mi to
5. ano
6. jo

Jakou pohádku máš rád, o čem je, co se ti na ní líbí, nelíbí?

1. Míšu kuličku. Je tam i Barbora a to je maminka a to jsou medvědi a Míša Kulička je kulatý jako míček a nebo jako kulička. Proto se jmenuje Míša Kulička. A je tam všechno hezký.

2. No, no, Medovnička. O Medovnickovi. On pomáhá.

3. O těle a o vesmíru. Je tam, jak funguje tělo a vesmír. Přines mi jí Ježíšek

4. jo hodně. Já mám knížku o takové pohádce a ta se jmenuje Sofie první. O té princezně. A mám ještě jednu, kterou jsem dostala od Ježíška. A tam ta Sofie je jako na koni. A jsou tam obrázky.

5. O kravičce. Jsou tam zvířátka, ale Adélka ji teď roztrhala. To je mimino naše. Ona mě tahá za vlasy a bouchá. To je naše společná knížka s Adélkou. Maminka jí zalepila. Tam kde je to zalepený, musíme na to opatrně.

6. O pejskovi a kočičce. Když bylo ráno, tak jsem jí četli s tátou. Mám jí doma. Bylo tam, že si pejsek roztrhnul kalhoty a kočička to opravila

Znáš tyto pohádkové knihy?

Pohádky skřítky Medovnička

1. Jéé, Medovniček, toho máme doma a možná, že tam budou i stejné obrázky. Jo, to je stejný.

2. Medovniček

3. ne, ale máme jí ve školce
4. znám, ale nepamatuju si jí
5. jo
6. to máme ve školce

Kam chodí spát Usínáček

1. Ne, tu nemáme doma
2. no, (zamýšlí se) to má paní učitelka
3. tu máme taky ve školce
4. četla nám jí paní učitelka
5. tu jsme si půjčili z knihovny
6. tu máme doma, je to Usínáček. Má jí Luky a je na okně.

Krysáci

1. To jsme viděli na televizi
2. Krysáci, to znám z televize
3. Znáám, tu mám doma.
4. Tu taky neznám.
5. Tu vůbec neznám.
6. Tu neznám. Ale je to večerníček

Pohádkový dědeček

1. (kroutí hlavou ne)
2. Ne
3. Tu taky neznám
4. Takovou trochu znám. Má jí babička
5. Tak tu jsem vůbec nikdy neviděla

6. To je o krtkovi a dědeček je tam

Povídání o pejskovi a kočičce

1. Pejsek a kočička. To máme tři malý. S dortem, a ještě další.

2. To je pejsek a kočička

3. Jo, O pejskovi a kočičce

4. Ale takovou už znám. Pejsek s kočičkou.

5. To je pejsek a kočička. To máme ve školce.

6. O pejskovi a o kočičce

Ukázka z knihy O pejskovi a kočičce. Noční košilka

O kom pohádka byla?

1. noční košilka tam byla

2. o pejskovi a kočičce a noční košilky

3. o noční košilce

4. o pejskovi a kočičce a ještě o noční košilce

5. o košilce

6. o nočních košilkách

Kolik tam bylo košilek?

1. Dvě

2. Dvě

3. Dvě

4. Dvě

5. Dvě

6. Jen dva

Jaký byl mezi postavami rozdíl?

1. Jedna byla zdobená a jedna ne
2. Ta byla bílá a, a, a barevná
3. Že jedna měla kolečka a jedna ne
4. No, jedna byla pruhovaná
5. Že jedna měla proužčky a čtverečky a ta druhá neměla vůbec žádné a byla bílá
6. Jeden byl proužkatý a jeden nebyl

Co se v pohádce stalo?

1. Že ta barevná košilka si s tou bílou nechtěla hrát.
2. (neodpovídá)
3. Byla tam chudá a bohatá a odešla, protože byla pyšná
4. Že si s ní nechtěla hrát
5. Že ona si nechtěla s ní hrát.
6. Ta si nechtěla hrát, ta proužkatá a ta druhá chtěla.

Myslíš, že by mohla pokračovat, jak?

1. Mmm, no, jo. U nás v rádiu pokračuje. Ty andílci jí vyzdobej a pak si budou hrát spolu a ta pyšná košilka se umazala v blátě a ta pyšná jí nemohla ani poznat a pak si hrály spolu.

2. Ne
3. Že si bude hrát s někým jiným.
4. Jo, ona jí pohladí.

5. Tuhle pohádku jsme slyšeli i ve školce a my to máme ještě dýl, já už to znám, takže to už nemusím poslouchat.

6. Jo, asi se vrátí a bude si hrát

Děti ze třídy K:

Čtou ti doma pohádku? Kdo ti čte?

1. ano
2. jo, maminka i tatínek
3. jo. Maminka a tatínek
4. jo maminka mi čte
5. ano, maminka a tatínek
6. nečte

Kdy ti čtou?

1. doma
2. nevím
3. večer
4. před spinkáním
5. když jdu spát a když je čas na pohádku
6. -

Čtou ve školce?

1. ano
2. jo
3. jo
4. ano
5. ne
6. moc ne

Jsi rád, když ti čtou nebo tě to nebaví?

1. ano

2. baví

3. ano

4. jo

5. líbí se mi to

6. jo

Jakou pohádku máš rád, o čem je, co se ti na ní líbí, nelíbí?

1. neodpovídá

2. já asi nevím

3. O malém štěňátku

4. O kočičce a pejskovi, je tam kočička a taky pejsek

5. O pejskovi a kočičce, nepamatuju si, co tam je.

6. ne

Znáš tyto pohádkové knihy?

Pohádky skřítky Medovníčka

1. Medovníček

2. ne

3. ne

4. ne

5. ne

6. ne

Kam chodí spát Usínáček

1. ne

2. neznám

3. ne

4. tu má Eliška, je tam Matýsek

5. Tu máme taky, ale nevím co je v ní za pohádku

6. ne

Krysáci

1. ne

2. tu máme doma a taky jako večerníček

3. na tuhle pohádku se přesně dívám

4. ne

5. ne

6. ne

Pohádkový dědeček

1. ne

2. ne

3. ne

4. neznám

5. ne

6. ne

O pejskovi a kočičce

1. Pejsek a kočička

2. tu taky znám. Je to O pejskovi a kočičce

3. O pejskovi a o kočičce

4. O pejskovi a kočičce

5. O pejskovi a kočičce

6. ano, pejsek a kočička

Ukázka z knihy O pejskovi a kočičce. Noční košilka

O kom pohádka byla?

1. nevím
2. o pejskovi a kočičce
3. O kočičce a o pejskovi
4. o košilkách
5. o košilce
6. o noční košilce

Kolik tam bylo košilek?

1. neodpovídá
2. dvě
3. dvě
4. dva
5. dvě
6. dvě

Jaký byl mezi postavami rozdíl?

1. nevím
2. že jedna neměla nic a druhá byla krásně zdobená
3. proužečky a kolečka
4. nevím
5. že se spolu nechtěli kamarádit
6. nevím

Co se v pohádce stalo?

1. neodpovídá

2. řekla, že ne
3. že si s ní nechtěla hrát
4. že si s ní nechtěl hrát
5. ona odešla
6. nevím

Myslíš, že by mohla pokračovat, jak?

1. neodpovídá
2. nevím
3. asi ne
4. já ji mám doma a tam to je i dál
5. jo, ona ještě pokračuje
6. doma pokračuje

Děti ze třídy M:

Čtou ti doma pohádku? Kdo ti čte?

1. jo, maminka a tatínek
2. občas náký, ale spíš koukám na tablet a nebo si prohlížím
3. jo, teď táta, protože máma má miminko
4. ne, babička občas
5. jo, táta a máma
6. někdy jo a někdy ne

Kdy ti čtou?

1. večer
2. nevím
3. hlavně večer
4. o prázdninách
5. večer a po obědě
6. no, když je čas na pohádku

Čtou ve školce?

1. ne
2. někdy jo
3. ne
4. jo
5. čtou, ale ne vždycky
6. občas

Jsi rád, když ti čtou nebo tě to nebaví?

1. líbí se mi to

2. já spíš hraju na tabletu
3. jo, baví
4. baví mě to
5. mám to rád
6. když je to pohádka, které se mi líbí

Jakou pohádku máš rád, o čem je, co se ti na ní líbí, nelíbí?

1. nevím
2. Angry birds, ale to je hra
3. já mám všechny ráda, teď čtu od Ježíška
4. O vlkovi
5. Pejsek a kočička, nevím co v té knížce je
6. Pohádka pro Malý rozumbrady, je o celé zemi, je hodně tlustá

Znáš tyto pohádkové knihy?

Pohádky skřítky Medovníčka

1. neznám
2. ne
3. ne
4. ne
5. ne
6. ne

Kam chodí spát Usínáček

1. taky neznám
2. neznám
3. ne

4. neznám
5. tu máme podobnou ve školce
6. ne

Krysáci

1. tu už vůbec neznám
2. to znám, mám takové cédéčko
3. tu znám z televize
4. taky neznám, ale je to večerníček
5. tu mám doma
6. ne, znám večerníček

Pohádkový dědeček

1. tu taky neznám
2. tak tu neznám
3. tu ne
4. to nevím
5. tu nemám doma
6. neznám

O pejskovi a kočičce

1. jo, pejsek a kočička
2. tady tu jo, O pejskovi a kočičce, ale nemám jí doma, koukám na ní v televizi.
3. Pejsek a kočička
4. to je kočička a pejsek, mám doma cédéčko
5. Pejsek a kočička
6. Pejsek a kočička a tu máme doma, ale nechte mi jí

Ukázka z knihy O Pejskovi a kočičce. Noční košilka

O kom pohádka byla?

1. nepamatuju si to
2. asi o pejskovi a kočičce
3. o košilce
4. nevím
5. to jak ta kočička neměla žádné proužky
6. o noční košilce

Kolik tam bylo košilek?

1. dvě
2. jedna
3. dvě
4. nevím
5. dvě
6. dvě

Jaký byl mezi postavami rozdíl?

1. já nevím
2. nevím
3. neměla ťumpíky a kolečka a tak
4. nevím
5. v těch proužkách
6. nevím

Co se v pohádce stalo?

1. nevím, co se stalo

2. nevím

3. nebyla na ní hodná

4. nevím

5. nevím

6. nevím

Myslíš, že by mohla pokračovat, jak?

1. ne

2. asi nevím

3. nevím, ale asi ne.

4. ne

5. nevím

6. ne

Příloha 3 – projekt „Korálky čtenářství“ v mateřské škole

Příloha 4 – projekt „Korálky čtenářství“ v základní škole

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Evidenční list žadatelů o nahlédnutí do listinné podoby práce

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				